

Postępowania działowe - aspekty praktyczne

szkolenie

Program:

1. Zagadnienia wstępne

- podstawy prawne postępowań działowych
- opłaty sądowe

2. Postępowanie o zniesienie współwłasności

3. Postępowanie o podział majątku wspólnego (w tym: rozliczenia nakładów, świadczenia podlegające rozliczeniom, wybrane zagadnienia praktyczne)

4. Postępowanie o dział spadku (w tym: różnice pomiędzy działem spadku a zniesieniem współwłasności, skład spadku, wyłączenia, długi spadkowe)

5. Rozliczenie konkubinatu

6. Pozostała problematyka związana z postępowaniami działowymi

1. Zagadnienia wstępne

a) podstawy prawne

Zniesienie współwłasności

Najważniejszy przepis to art. **618 k.p.c.**

Art. 618 [Zakres rozpoznania]

Art. 619 [Ustalenie przez sąd z urzędu składu i wartości gospodarstwa rolnego] + **art. 213-216 k.c.** + **art. 1070 k.c.** + **art. 55³ k.c.**

Art. 621 [Propozycje podziału] Projektowany sposób podziału nieruchomości na części powinien być zaznaczony na planie sporządzonym według zasad obowiązujących przy oznaczaniu nieruchomości w księgach wieczystych.

Art. 622 [Zgodny podział]

Art. 623 [Podział w naturze]

Art. 624 [Obligatoryjność rozstrzygnięcia o wydaniu rzeczy lub wydzielonej części]

W polskim prawie **nieruchomość rolna** jest gruntem przeznaczonym lub nadającym się do produkcji rolnej, podczas **gdy gospodarstwo rolne** to zorganizowana całość obejmująca grunty rolne, nieruchomości (także leśne), budynki, urządzenia, inwentarz i prawa związane z działalnością rolniczą. Zgodnie z ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego, gospodarstwo rolne musi mieć **nie mniejszą powierzchnię niż 1 ha użytków rolnych**, a nieruchomość rolna jest pojęciem szerszym, obejmującym każdy grunt rolny, który może być wykorzystywany do działalności wytwórczej w rolnictwie.

Nieruchomość rolna -to po prostu „ziemia”, która jest lub może być wykorzystywana do prowadzenia produkcji roślinnej, zwierzęcej, sadowniczej czy rybnej.

Gospodarstwo rolne - to bardziej złożone pojęcie, które odnosi się do „całości” gospodarczej. W jego skład wchodzi:

- grunty rolne i leśne
- budynki i ich części
- urządzenia i inwentarz
- prawa związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego

Właściwość sądu – art. 606 k.p.c. - W sprawach z zakresu prawa rzeczowego wyłącznie właściwy jest **sąd położenia rzeczy** + art. 1007¹ k.p.c. - do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą sprawy o prawa rzeczowe na nieruchomości i o posiadanie nieruchomości położonej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Dział spadku

art. 688 k.p.c.- Do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zniesienia współwłasności, a w szczególności [art. 618 § 2 i 3](#) k.p.c.

właściwość Sądu – art. 628 k.p.c. - Do czynności w postępowaniu spadkowym, które należą do zakresu działania sądów, wyłącznie właściwy jest **sąd ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy**, a jeżeli jego miejsca zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić, sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część (sąd spadku). W braku powyższych podstaw sądem spadku jest sąd rejonowy dla m.st. Warszawy.

warto pamiętać o art. 683 k.p.c. (zmiana właściwości] Na żądanie uczestnika działu, zgłoszone nie później niż na pierwszej rozprawie, sąd spadku może przekazać sprawę sądowi rejonowemu, w którego okręgu znajduje się spadek lub jego znaczna część, albo sądowi rejonowemu, w którego okręgu mieszkają wszyscy współspadkobiercy.

Warto pamiętać o art. 1108 § 1 i 2 k.p.c. – jurysdykcja krajowa

Art. 684 k.p.c.[Przedmiot ustaleń sądu] Skład i wartość spadku ulegającego podziałowi ustala sąd.

Art. 686 k.p.c.[Zakres rozpoznania] W postępowaniu działowym sąd rozstrzyga także o istnieniu zapisów zwykłych, których przedmiotem są rzeczy lub prawa należące do spadku, jak również o wzajemnych roszczeniach pomiędzy współspadkobiercami z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów spadkowych, pobranych pożytków i innych przychodów, poczynionych na spadek nakładów i spłaconych długów spadkowych.

Art. 689 k.p.c.[Połączenie spraw] Jeżeli cały majątek spadkowy lub poszczególne rzeczy wchodzące w jego skład stanowią współwłasność z innego tytułu niż dziedziczenie, dział spadku i zniesienie współwłasności mogą być połączone w jednym postępowaniu.

art. 1035 K.c.

Jeżeli spadek przypada kilku spadkobiercom, do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych z zachowaniem przepisów niniejszego tytułu.”

Art. 1038 k.c.

§ 1. Sądowy dział spadku powinien obejmować cały spadek. Jednakże z **ważnych powodów** może być ograniczony do części spadku.

§ 2. Umowny dział spadku może objąć cały spadek lub być ograniczony do części spadku.

§ 3. Sądowy częściowy dział spadku może nastąpić w szczególności z tego powodu, że w skład spadku wchodzi przedsiębiorstwo.

Art. 1038¹ k.c.

W przypadku gdy w skład spadku wchodzi przedsiębiorstwo, dział spadku obejmuje to przedsiębiorstwo z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia kontynuacji prowadzonej przy jego wykorzystaniu działalności gospodarczej, chyba że spadkobiercy oraz małżonek spadkodawcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie, nie osiągnęli porozumienia co do kontynuacji tej działalności.

Podział majątku wspólnego

Właściwość sądu – art. **566 k.p.c.** - ważny art. 567 k.p.c.

warto pamiętać o art. 1106² § 1 i 2 k.p.c. – jurysdykcja krajowa

Art. 567 k.p.c.[Dopuszczalność ustalenia nierównych udziałów]

Art. 31 kro

§ 1. Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

§ 2. Do majątku wspólnego należą w szczególności:

- 1) pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków;
- 2) dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków;
- 3) środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków;
- 4) kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w [art. 40a](#) ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2023 r. [poz. 1230](#), [1429](#), [1672](#) i [1941](#));
- 5) środki zgromadzone na koncie OIPE w rozumieniu [art. 2 pkt 5](#) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1238 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ogólnoeuropejskiego indywidualnego produktu emerytalnego (OIPE) (Dz.Urz. UE L 198 z 25.07.2019, [str. 1](#)) oraz na subkoncie OIPE w rozumieniu [art. 2 pkt 9](#) ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o ogólnoeuropejskim indywidualnym produkcie emerytalnym (Dz.U. [poz. 1843](#)) każdego z małżonków.

OIPE, czyli Ogólnoeuropejski Indywidualny Produkt Emerytalny - często określany jako „europejska emerytura” to dobrowolna forma oszczędzania (w Euro lub złotych) na emeryturę wprowadzona w Unii Europejskiej; produkt ten, działający podobnie do polskiego IKE lub IKZE, charakteryzuje się możliwością przenoszenia go między krajami UE i jest nadzorowany przez krajowe organy oraz Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (EIOPA).

WAŻNE - nie ma ogólnodostępnego rejestru jego posiadaczy,

Bardzo ważny **art. 34 k.r.o.** [Przedmioty zwykłego urządzenia domowego] Przedmioty zwykłego urządzenia domowego służące do użytku obojga małżonków są objęte wspólnością ustawową także w wypadku, gdy zostały nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił.

Do majątku **osobistego** każdego z małżonków należą:

- 1) przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej;
- 2) przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
- 3) prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- 4) przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków (np. rzeczy codziennego użytku czy przedmioty związane z hobby)
- 5) prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie (np. prawo do alimentów lub służebność osobista);
- 6) przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość;
- 7) wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków;
- 8) przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków – np. artystyczne, sportowe czy naukowe;;
- 9) prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;
- 10) przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Art. 45 k.r.o. [Zwrot wydatków i nakładów]

§ 1. Każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Nie można żądać zwrotu wydatków i nakładów zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności.

§ 2. Zwrotu dokonuje się przy podziale majątku wspólnego, jednakże sąd może nakazać wcześniejszy zwrot, jeżeli wymaga tego dobro rodziny.

§ 3. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy dług jednego z małżonków został zaspokojony z majątku wspólnego.

Art. 46 k.r.o. [Stosowanie odpowiednio przepisów o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku] W sprawach nieunormowanych w artykułach poprzedzających od chwili ustania wspólności ustawowej do majątku, który był nią objęty, jak również do podziału tego majątku, stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku.

ważne

Jeżeli spadek obejmuje udział spadkodawcy **w majątku objętym małżeńską wspólnością ustawową**, przeprowadzenie działu spadku wymaga wcześniejszego lub równoczesnego dokonania podziału majątku wspólnego w ramach tego samego postępowania. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy został już wydany prawomocny wyrok w sprawie ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz rozliczenia wydatków, nakładów i innych świadczeń między majątkiem wspólnym a odrębnym, bądź gdy częściowy dział spadku nie obejmuje udziału spadkodawcy w majątku wspólnym

b) Opłaty sądowe

Art. 41 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych [Zniesienie współwłasności]

1. Opłatę stałą w kwocie 1000 złotych pobiera się od wniosku o zniesienie współwłasności.
2. Jeżeli wniosek zawiera zgodny projekt zniesienia współwłasności, pobiera się opłatę stałą w kwocie 300 złotych.

Art. 51 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych [Dział spadku]

1. Opłatę stałą w kwocie 500 złotych pobiera się od wniosku o dział spadku, a jeżeli zawiera on zgodny projekt działu spadku, pobiera się opłatę stałą w kwocie 300 złotych.
2. Opłatę stałą w kwocie 1000 złotych pobiera się od wniosku o dział spadku połączony ze zniesieniem współwłasności, a jeżeli zawiera on zgodny projekt działu spadku i zniesienia współwłasności, pobiera się opłatę stałą w kwocie 600 złotych.

Art. 38 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych [Podział majątku wspólnego]

1. Opłatę stałą w kwocie 1000 złotych pobiera się od wniosku o podział majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej.
2. Jeżeli wniosek zawiera zgodny projekt podziału tego majątku, pobiera się opłatę stałą w kwocie 300 złotych.

Spornym zagadnieniem jest kwestia opłaty od roszczeń, o których mowa w art. 618 § 1 k.p.c.

Postępowanie w sprawie roszczeń dodatkowych nie ma charakteru samodzielnej części postępowania ale stanowi część tego właśnie postępowania (por. uchwała SN z 21 czerwca 1968 r., III CZP 58/68; OSNCP 1969/5/88).

ZASADA - tyle opłat, ile wniosków

- post. SN z 08.12.2011 r. IV CSK 159/11 - wg przepisów u.k.s.c., sprawy o podział majątku wspólnego oraz o zniesienie współwłasności nie są tożsame, gdyż od każdej z nich przewidziana jest odrębna opłata sądowa i z tej przyczyny w przypadku, gdy przedmiotem postępowania jest dział spadku połączony z podziałem majątku wspólnego nie ma zastosowania art. 51 ust. 2 u.k.s.c. przewidujący jedną opłatę stałą w wysokości 1.000,00 zł od wniosku (odpowiednio więc także od apelacji) o dział spadku połączony ze zniesieniem współwłasności.

W sytuacji gdy wniosek o dział spadku obejmuje spadek po kilku osobach, wówczas pobiera się opłatę oddzielnie dla każdego żądania.

Gdy sąd ma wątpliwości, czy wniosek jest zgodny – może zobowiązać do wykazania tej okoliczności pod rygorem pobrania większej opłaty

2. Postępowania o zniesienie współwłasności

sposoby podziału

– ważny art. 212 § 3 zd. 3 k.c. - § 3. Jeżeli ustalone zostały dopłaty lub spłaty, sąd oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia. W razie rozłożenia dopłat i spłat na raty terminy ich uiszczenia nie mogą łącznie przekraczać lat dziesięciu. W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie sąd na wniosek dłużnika może odroczyć termin zapłaty rat już wymagalnych.

- odmienne są zasady przy gospodarstwach rolnych – ar. 213-215 k.c.
- uwaga art. 216 kro – ważny par. 4 , art. 217, art. 218
- nie wolno o tych regulacjach zapominać

problemy praktyczne – podział fizyczny

art. 211 k.c. - Każdy ze współwłaścicieli może żądać, ażeby zniesienie współwłasności nastąpiło przez podział rzeczy wspólnej, **chyba że** podział byłby sprzeczny z przepisami ustawy lub ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości.

- na początku Sąd może zlecić określenie wstępnych projektów podziału – jest to tańsze,

- gdy już strony wybiorą wariant – Sąd zleca projekt konkretnych podziałów,

- Sąd może zwrócić się do gminy (wydziału nieruchomości) o opinię co do projektu sporządzonego przez biegłego – w szczególności gdy działka ma poniżej 3000 mkw.

- gmina poda minimalną powierzchnię działki

- wyodrębnianie lokali - najpierw trzeba zwrócić się właściciela budynku o wszelką dokumentację budowlaną budynku

- gdy jej brak – zlecić inwentaryzację biegłemu z zakresu budownictwa – w tym - ustalenie, czy lokale spełniają warunek samodzielności

projekty geodezyjne prywatne:

- na stronie *geoportal* – po nazwisku można sprawdzić, czy dany geodeta ma nadal uprawnienia,
- można też zwrócić się do gminy o ocenę projektu – jak wyżej,
- musi być na takim projekcie tzw. uwierzytelnienie o treści:
„dokument pochodzi z operatu szacunkowego nr (P.3209....2024), data przyjęcia operatu do zasobu, nazwisko, podpis i stanowisko osoby weryfikującej operat, pełna nazwa lub pieczęć organu geodezyjnego (jakim jest Starostwo)”
- musi być nr zgłoszenia roboty geodezyjnej „GK.6640. – musi on być na mapie do celów prawnych

Bardzo ważna regulacja - **art. 92 - 95 ustawa o gospodarce nieruchomościami** [Warunki dopuszczalności podziału nieruchomości]

Zgodność proponowanego podziału nieruchomości z ustaleniami planu miejscowego, z wyjątkiem podziałów, o których mowa w [art. 95](#), **opiniuje** wójt, burmistrz albo prezydent miasta. W przypadku podziału nieruchomości położonej na obszarze, dla którego brak jest planu miejscowego, opinia dotyczy spełnienia warunków, o których mowa w [art. 94 ust. 1](#)

WAŻNE

Sąd, orzekając o podziale nieruchomości w drodze postanowienia, **nie jest związany opinią wójta** (burmistrza, prezydenta miasta) o zgodności podziału z planem miejscowym, ale **musi ją uzyskać**. Oznacza to, że sąd ma prawo wydać postanowienie sprzeczne z opinią, jednak musi to uzasadnić, podobnie jak ma to miejsce z opiniami innych organów czy biegłych

A co w sytuacji, gdy zarządzono sprzedaż, a ona się nie powiodła?

- należy pamiętać, że zniesienie współwłasności następuje z momentem sprzedaży, a nie wydania postanowienia

– za moment sprzedaży należy przyjąć uprawomocnienie się postanowienia o przysądzeniu.

W postanowieniu zarządzającym sprzedaż rzeczy sąd bądź rozstrzygnie o wzajemnych roszczeniach współwłaścicieli, bądź też tylko zarządzi sprzedaż, odkładając rozstrzygnięcie o wzajemnych roszczeniach oraz o podziale sumy uzyskanej ze sprzedaży do czasu jej przeprowadzenia.

Sąd na podstawie własnego uznania, a stosownie do okoliczności sprawy (przy uwzględnieniu zawichości rozpoznawanej sprawy), **wydaje jedno tylko postanowienie zarządzające sprzedaż rzeczy**, jednocześnie rozstrzygające o wzajemnych roszczeniach małżonków, **bądź w pierwszym postanowieniu ogranicza się wyłącznie do** zarządzenia sprzedaży, a **następne postanowienie** rozstrzygające o wzajemnych roszczeniach i o podziale sumy uzyskanej ze sprzedaży wydaje dopiero po przeprowadzeniu tej sprzedaży (przyjmuje się, że postępowanie o podział majątku, po uprawomocnieniu się postanowienia zarządzającego sprzedaż, ulega zawieszeniu na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2; por. orzeczenie SN z dnia 16 lutego 1954 r., II C 1455/53, PiP 1954, z. 6, s. 110; por. także uchwała SN z dnia 5 czerwca 1991 r., III CZP 45/91, LEX nr 9059; uchwała SN z dnia 12 kwietnia 1995 r., III CZP 35/95, OSNC 1995, nr 7–8, poz. 110; postanowienie SN z dnia 10 grudnia 1997 r., III CKN 288/97, LEX nr 50514, uchwała SN z 12.04.1995 III CZP 35/95, post. SN z 27.07.2010 II CSK 16/10).

3. Postępowania o podział majątku wspólnego

- art. 689 k.p.c. - dopuszczalne jest połączenie w jednym postępowaniu sprawy o dział spadku ze sprawą o zniesienie współwłasności i sprawą o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej;

- gdy w skład spadku wchodzi udział w majątku, który był objęty wspólnością małżeńską, i wcześniej nie doszło do przesądzenia ewentualnych zwrotów z tytułu nakładów, wydatków oraz innych świadczeń z majątku wspólnego na majątek odrębny lub odwrotnie, a także przesądzeniu o wysokości udziałów małżonków w majątku wspólnym, połączenie w jednym postępowaniu działu spadku z podziałem majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej jest konieczne (art. 684 k.p.c.)

- z wnioskiem o sądowy podział majątku po ustaniu wspólności może wystąpić zarówno każdy z małżonków (byłych małżonków), jak i występować mogą także następcy prawni zmarłych małżonków, a także wierzyciel, który zajął roszczenie o podział majątku, prokurator i Rzecznik Praw Obywatelskich.

- zgodnie z treścią art. 684 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. i 688 k.p.c., skład i wartość majątku wspólnego podlegającego podziałowi ustala sąd
- w toku postępowania o podział majątku wspólnego rozliczeniu podlega całość stosunków majątkowych między małżonkami według stanu na dzień ustania wspólności majątkowej
- przedmiotem postępowania jest więc podział składników majątku wspólnego, należących do małżonków w chwili ustania wspólności, ale jednocześnie istniejących w chwili dokonywania podziału,
- nie uwzględnia się zatem przedmiotów, które były objęte wspólnością, ale które zostały zbyte w ramach normalnej gospodarki,

- tylko przedmioty majątkowe, które zostały zbyte lub zużyte bezpodstawnie albo roztrwonione, a także przedmioty, które nie weszły do wspólności z winy jednego z małżonków, są uwzględniane przy dokonywaniu podziału w ten sposób, że ich wartość zaliczona zostaje na poczet udziału tego z małżonków, którego zawinione zachowanie spowodowało uszczuplenie majątku wspólnego,
- podobnie w wypadku, gdy jeden z małżonków już po ustaniu wspólności celowo wyzbywa się przedmiotów należących do majątku wspólnego przed jej ustaniem, przedmioty te lub ich równowartość podlegają rozliczeniu przy podziale.
- przedmiotem podziału mogą być **jedynie aktywa**,
- **nie spłacone zatem długi** obciążające wspólnie małżonków nie podlegają rozliczeniu w postępowaniu o podział majątku.
- wartość przedmiotów majątkowych wchodzących w skład majątku wspólnego ustala się według cen istniejących w chwili orzekania o podziale majątku wspólnego,

- majątek małżeński (majątek wspólny) tworzą przedmioty nabyte w trakcie trwania małżeństwa przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (art. 31 k.r. i o.). Obowiązujące przepisy prawa nie ustanawiają domniemania prawnego na rzecz przynależności składników mienia małżonków do majątku wspólnego.
- można wyprowadzić domniemanie faktyczne (art. 231 k.p.c.), według którego określone rzeczy stanowiące przedmiot czynności dokonywanej tylko przez jedno z małżonków zostały nabyte z majątku dorobkowego w interesie (na rzecz) ustawowej majątkowej wspólności małżeńskiej
- CZYLI ZASADA – do majątku wspólnego wchodzi wszystko, co choćby jedno z małżonków nabyło w trakcie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej, a co nie zostało na mocy art. 33 kro włączone do majątku osobistego

- stosownie do treści art. 567. § 1 k.p.c. w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami sąd rozstrzyga także o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o tym, jakie wydatki, nakłady i inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego lub odwrotnie podlegają zwrotowi
- ustalenie przez sąd wysokości udziałów małżonków w majątku wspólnym może więc nastąpić wyłącznie na żądanie strony; sąd nie może z urzędu dokonać takiego ustalenia, nawet, gdy z materiału dowodowego wynika, że istniałyby ku temu przesłanki (art. 43 § 2 kro)
- art. 45. § 1 kro - każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód - tą kwestię sąd winien objąć postępowaniem z urzędu.

- postępowanie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, wchodzi w grę tylko wówczas, gdy jest przedmiot tego postępowania, tj. majątek wspólny.
- rozliczenie nakładów, czy wydatków jak i spłacenie długów przez jednego z małżonków z jego środków, w zasadzie powinno nastąpić przy podziale majątku wspólnego i jest ono wówczas rozpoznawane w tym postępowaniu,
- niejednokrotnie w trakcie postępowania o podział majątku dorobkowego zgłaszane są do rozliczenia roszczenia, nie wynikające bezpośrednio z istnienia wspólności ustawowej, bo powstające dopiero po ustaniu wspólności, np. rozliczenie kosztów opłat za media za okres po ustaniu wspólności. Właściwym zatem do ich rozliczenia jest tryb procesu.
- por. jednak uzasadnienie postanowienia SN z 5 lutego 2002 r., II CKN 803/99, OSP 2002/12/162

Jak odróżnić „nakłady” i „wydatki”:

- kodeks nie wyjaśnia, czym są wydatki i nakłady;
- **wydatki** to koszty związane z nabyciem rzeczy, czyli wyłożenie środków na samo nabycie danego przedmiotu do określonej masy majątkowej,
- **nakłady** to koszty związane z zachowaniem, ulepszeniem, naprawą czy konserwacją rzeczy - polegają więc na wydatkowaniu środków na przedmiot wchodzący już w skład majątku wspólnego lub osobistego

JAK ROZLICZYĆ NAKŁADY?

- Jeżeli w danym stanie faktycznym, nakłady, bądź wydatki na nieruchomości poniósł wnioskodawca i w wyniku podziału majątku ma ona zostać przyznana wnioskodawcy spłatę należy obliczyć wg poniższego wzoru (przy założeniu, że udział współwłaścicieli wynosi po 1/2):

Wartość nieruchomości minus
nakłady (wydatki) wnioskodawcy
..... = spłata należna
uczestnikowi

- Jeżeli w danym stanie faktycznym, nakłady, bądź wydatki na nieruchomości poniósł uczestnik, ale w wyniku zniesienia współwłasności nieruchomości ma zostać przyznana wnioskodawcy, spłatę należy obliczyć wg poniższego wzoru (przy założeniu, że udział współwłaścicieli wynosi po 1/2):

Wartość nieruchomości
minus nakłady uczestnika
..... dodać nakład uczestnika = spłata
należna uczestnikowi

Przedawnienie roszczenia o zwrot nakładów na nieruchomości zależy od rodzaju relacji i celu, dla którego nakłady zostały poniesione.

W przypadku nakładów dokonanych przez samoistnego posiadacza na cudzą rzecz, termin przedawnienia wynosi rok od dnia zwrotu rzeczy.

Natomiast w przypadku rozliczenia nakładów w ramach działu spadku lub zniesienia współwłasności, ogólny termin przedawnienia wynosi 6 lat od dnia poniesienia nakładów.

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku najemców, gdzie roszczenie o zwrot nakładów może ulec przedawnieniu w ciągu **roku** od zakończenia najmu.

WAŻNE - przez pojęcie nakładów z majątku wspólnego należy rozumieć nie tylko użycie składników tego majątku na rzecz majątku odrębnego, ale również wartość osobistych świadczeń małżonków. (por. postanowienie SN z dnia 10 lipca 1976 r. III CRN 126/76).

- w sytuacji gdy małżonkowie w trakcie trwania wspólności ustawowej wspólnie zbudowali dom na gruncie jednego z nich, wartość nakładów określa się w ten sposób, że najpierw ustala się ułamkowy udział nakładów małżonka w wartości domu według cen rynkowych z czasu jego budowy, a następnie oblicza się ten sam ułamkowy udział w wartości domu według cen rynkowych z chwili rozliczenia majątku wspólnego lub rozliczenia nakładów (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1980 r. III CZP 46/1980,; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r., II CSK 203/08, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1989 r., III CZP 31/89).

- **Surogacja częściowa** koncepcje:
- zawsze majątek wspólny + rozliczenie wydatków na majątek wspólny,
- proporcjonalne nabycie do majątku odrębnego i wspólnego w stosunku wielkości zaangażowanych środków,
- przedmiot wchodzi do majątku, z którego przeznaczono na jego nabycie zasadniczą część środków IV CSK 521/12;

- Współwłaściciel pozbawiony współposiadania rzeczy lub korzystania z niej przez innego współwłaściciela może dochodzić od niego, na zasadach określonych w art. 224 § 2 k.c. lub art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 225 k.c., roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie także wtedy, gdy z powodu pozbawienia go współposiadania wszczęto postępowanie o zniesienie współwłasności (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 13 marca 2008 r., III CZP 3/08, OSNC 2009/4/53, uchwałę Sądu Najwyższego z 2 listopada 2007 r., III CZP 94/07, OSNC-ZD 2008/4/96 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2006 r., III CZP 9/06, OSNC 2007/3/37).

- W postępowaniu o podział majątku, zgodnie z art. 622 § 1 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 688 § 3 k.p.c., na sąd nałożony został obowiązek nakłaniania współwłaścicieli do zgodnego przeprowadzenia podziału. W razie zgodnego wniosku co do sposobu podziału majątku obejmującego nieruchomość, sąd ma obowiązek wydać postanowienie odpowiadające treści wniosku, jeżeli ponadto zostaną spełnione określone w ustawie wymagania (art. 621 k.p.c. i art. 622 § 2 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 688 § 3 k.p.c.). W innych zaś wypadkach sąd nie jest związany wnioskiem, co do sposobu podziału nieruchomości, a zatem sposób zniesienia współwłasności zależy od uznania sądu.

- Zgodnie z treścią art. 211 k.c., który znajduje odpowiednie zastosowanie w sprawie o podział majątku, każdy z małżonków może żądać, ażeby podział składników majątku dorobkowego nastąpił przez podział fizyczny rzecz wspólnej, chyba że podział byłby sprzeczny z przepisami ustawy lub ze społeczno gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości. Podział fizyczny jest więc podstawowym sposobem zniesienia współwłasności, wyraźnie preferowanym

- Rzecz, która nie daje się podzielić, może być przyznana stosownie do okoliczności jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedana stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 212 § 2 k.c.).

- **WAŻNE** - W sprawie o podział majątku po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, w skład którego wchodzi spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego (czy prawo najmu lokalu mieszkalnego), sąd nakazując jednemu z małżonków wydanie lokalu **obowiązany** jest orzec o uprawnieniu tego małżonka do otrzymania lokalu socjalnego lub o braku takiego uprawnienia (art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów,

Por. też uchwałę SN z dnia 13 czerwca 2003 r., sygn. akt III CZP 40/03, Prokuratura i Prawo 2004/1/39 – wtedy Sąd powinien z urzędu zawiadomić Gminę o toczącym się post.–z pouczeniem o możliwości wstąpienia do procesu w charakterze interwenienta ubocznego po stronie powoda;

- **WAŻNE** - gdy brak jest podstaw do wydania postanowienia w oparciu o zgodny wniosek oraz dokonania podziału fizycznego nieruchomości, bądź przyznania całej nieruchomości jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty drugiego, wówczas **bank jest zainteresowanym w rozumieniu art. 510 k.p.c.** Inaczej mówiąc, dopiero wówczas, gdy sąd uzna, iż najwłaściwszym sposobem zniesienia współwłasności jest sprzedaż licytacyjna nieruchomości, to w takiej sytuacji sąd powinien z urzędu wezwać wierzyciela hipotecznego do udziału w sprawie (art. 510 § 2 k.p.c.).

- W zależności od stanowiska banku sąd może przyznać nieruchomość jednemu z dotychczasowych współwłaścicieli, jeżeli bank zgodzi się na zmianę umowy kredytowej i zwolnienie z długu drugiego małżonka lub - w razie braku takiej zgody - dokonać sprzedaży licytacyjnej nieruchomości (Por postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2009 r. III CZP 103/09, LEX nr 551881).

- Z kolei **bank nie ma interesu we wzięciu udziału w sprawie o zniesienie współwłasności**, jeżeli następuje przyznanie nieruchomości jednemu z dotychczasowych współwłaścicieli, a umowę kredytu zawarli oboje współwłaściciele, jako dłużnicy solidarni. Podobnie brak jest interesu prawnego wierzyciela hipotecznego (banku) w sytuacji, gdy dochodzi do podziału fizycznego nieruchomości.

Indywidualne konta emerytalne i fundusze inwestycje

źródła prawa –

- ustawa z 28.07.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego
- ustawa z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi

Ważny art. 126 ustawy o OFFE

Jeżeli małżeństwo członka otwartego funduszu uległo rozwiązaniu przez rozwód lub zostało unieważnione, środki zgromadzone na rachunku członka funduszu, przypadające byłemu współmałżonkowi w wyniku podziału majątku wspólnego małżonków, są przekazywane w ramach wypłaty transferowej na rachunek byłego współmałżonka w otwartym funduszu.

Wypłata transferowa - jak stanowi art. 127 u.o.f.f.e. - jest dokonywana przez otwarty fundusz w terminie, o którym mowa w art. 122, po przedstawieniu funduszowi dowodu, że środki zgromadzone na rachunku członka funduszu przypadły byłemu współmałżonkowi,

- zgodnie z art. 128 u.o.f.f.e., jeżeli były współmałżonek uprawniony nie posiada rachunku w otwartym funduszu i, w terminie 2 miesięcy od dnia przedstawienia dowodu, o którym mowa w art. 127, nie wskaże rachunku w jakimkolwiek otwartym funduszu, otwarty fundusz, do którego należy drugi z byłych współmałżonków, niezwłocznie otworzy rachunek na nazwisko byłego współmałżonka uprawnionego i przekaże na ten rachunek, w ramach wypłaty transferowej, przypadające mu środki zgromadzone na rachunku jego byłego współmałżonka. Z chwilą otwarcia rachunku były współmałżonek uprawniony uzyskuje członkostwo w funduszu. Fundusz niezwłocznie potwierdza na piśmie warunki członkostwa uprawnionego współmałżonka.

CZYLI – nie wolno dokonywać kwotowego rozliczenia środków zgromadzonych na koncie emerytalnym w OFE jednego z małżonków, a tylko dokonać **przekazania** ich na rachunek emerytalny drugiego małżonka.

Taka sama zasada przy składkach w ZUS- [postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 9 kwietnia 2019 r., V CSK 22/18](#)

- zgodnie z art. 40e ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 963, ze zm.), zwaloryzowane kwoty składek, środków, odsetek za zwłokę i opłaty prolongacyjnej, zewidencjonowane na subkoncie, podlegają podziałowi m.in. w razie rozwodu. Podział ma być dokonany na zasadach określonych w przepisach o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, dotyczących podziału środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym w razie rozwodu, unieważnienia małżeństwa albo śmierci.
- ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych odsyła zatem w tym zakresie do ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1906 ze zm.), czyli do ww art. 126.

Fundusze **otwarte** a fundusze **zamknięte** - jaka różnica?

Fundusz **zamknięty** pod względem konstrukcji różni się od otwartego. Jego aktywa nie są podzielone na jednostki, ale certyfikaty inwestycyjne, które są papierem wartościowym i można je zbyć. Ich wyceny są publikowane regularnie, ale z reguły w większych o odstępach czasu, niż ma to miejsce w przypadku funduszy otwartych. Wiele z nich publikuje wyceny raz w miesiącu lub rzadziej – raz na kwartał. Podobnie jest z zakupami i sprzedażą certyfikatów. Można je nabyć w okresach emisji, a sprzedać tylko w z góry ustalonych okresach wykupu.

Kolejną różnicą pomiędzy funduszem otwartym a zamkniętym jest minimalna kwota, jaką potrzebujemy aby rozpocząć inwestycje. W przypadku funduszy aktywów niepublicznych z reguły wynosi ona równowartość 40 tys. EUR. Rzadko kiedy mamy do czynienia z funduszami zamkniętymi, w których możemy ulokować mniej niż 10 tys. zł. Z zupełnie inną sytuacją mamy do czynienia w funduszach **otwartych** i specjalistycznych otwartych. W przypadku większości z nich możemy rozpocząć inwestycję już od kwoty 1 tys. zł lub nawet niższej.

Wybrane zagadnienia praktyczne w sprawach o podział majątku:

Co do nieruchomości **obciążonych hipoteką** –

BARDZO WAŻNE –

**OBECNY STAN PRAWNY OBOW. OD 08.09.2023 R. -
Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii w
sprawie wyceny nieruchomości z dnia 5 września 2023 r.**

Przepis [§ 34 ust. 1](#) - wskazuje wyraźnie, że przy określaniu wartości nieruchomości uwzględnia się obciążenia nieruchomości ograniczonymi prawami rzeczowymi, jeżeli wpływają one na zmianę tej wartości. Przy określaniu tej wartości **pomija się natomiast hipotekę.**

Warto w tym miejscu wskazać, że w stanie prawnym obowiązującym do 8.9.2023 r. przepis odnoszący się do określania wartości nieruchomości w przypadku istniejących na nieruchomości obciążeń w postaci ograniczonych praw rzeczowych brzmiał inaczej. Mianowicie przepis [§ 38 ust. 1](#) (bo o nim tutaj mowa) wskazywał, że przy określaniu wartości nieruchomości uwzględnia się obciążenia nieruchomości ograniczonymi prawami rzeczowymi, jeżeli wpływają one na zmianę tej wartości, nie wspominając przy tym i nie wyłączając z tego katalogu (tj. katalogu ograniczonych praw rzeczowych) hipoteki.

Taki jednak sposób rozumienia dotychczasowego przepisu, nie znalazł aprobaty i odzwierciedlenia w orzecznictwie sądowym. Wskazywano bowiem, że:

„Teza, że wartość obciążonej hipoteką nieruchomości to jej wartość rynkowa pomniejszona o wysokość zabezpieczenia hipoteką prowadziłoby do wniosków nieracjonalnych i sprzecznych z istotą i celem hipoteki” (wyrok WSA w Olsztynie z 30.12.2008 r., [I SA/OI 289/08](#));

„W sprawie o podział majątku wspólnego małżonków, obejmującego nieruchomość obciążoną hipoteką zabezpieczającą udzielony małżonkom kredyt bankowy, sąd - przydzielając tę nieruchomość na własność jednego z małżonków - ustala jej wartość, jeżeli nie przemawiają przeciwko temu ważne względy, z pominięciem wartości obciążenia hipotecznego” (uchwała SN z 28.3.2019 r., [III CZP 21/18](#)).

W obecnie obowiązującym stanie prawnym przepis [§ 34 ust. 1](#) nie pozostawia już jakichkolwiek wątpliwości, że przy określaniu wartości nieruchomości pomija się hipotekę.

- Znaczenie celu oszacowania uwidacznia się w szczególności wówczas, gdy oszacowania dokonuje się na potrzeby obrotu nieruchomością. Przy sprzedaży nieruchomości wartość rynkową nieruchomości odzwierciedla równa tej wartości cena, a obciążenie hipoteką, jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 stycznia 2016 r., I CSK 54/16 (Biuletyn SN 2017, nr 5, s. 13), wpływa jedynie na sposób zadysponowania tą ceną, zwykle przez zapłatę długu w celu doprowadzenia do wygaśnięcia hipoteki” (wyrok NSA z 15.3.2023 r., [III FSK 941/22](#)).

- na wartość nieruchomości nie oddziaływa samo obciążające ją prawo, ale związany z tym prawem dług, co w odniesieniu do hipoteki oznacza związek z odpowiedzialnością za ten dług. Jeżeli nie dochodzi do zmiany osób odpowiedzialnych za dług, nie ma wystarczających podstaw do przyjęcia, że obciążenie oddziaływa na wartość nieruchomości

- w sprawach o podział majątku dorobkowego – uchwała SN 7 sędziów z 27.2.2019 r., (IIICZP 30/18) zawarł wskazówki, z których wynika, że z punktu widzenia celu dokonywanej w podziale majątku wspólnego wyceny nieruchomości i skutków tego postępowania, obciążenie nieruchomości hipoteką dla zabezpieczenia wierzytelności, której dłużnikami osobistymi są oboje małżonkowie, w tych relacjach **nie wpływa na wartość nieruchomości.** Mimo bowiem podziału majątku wspólnego, funkcja zabezpieczająca hipoteki z punktu widzenia wierzyciela nie ulega uszczupleniu. Jeżeli nieruchomość otrzymuje jeden z byłych małżonków na wyłączną własność, przedmiotem hipoteki nadal jest cała nieruchomość.

- potwierdza to zresztą aktualna teza wspomnianej uchwały SN, zgodnie z którą: „[Artykuł 618 § 3 KPC](#) nie wyłącza dochodzenia między małżonkami roszczenia o zwrot kwoty zobowiązania”

- Zasada ta utrzymała się w orzecznictwie, co znalazło odzwierciedlenie w kolejnych orzeczeniach cyt.: „W sprawach dotyczących podziału majątku małżeńskiego wartość obciążenia hipotecznego co do zasady nie wpływa na wartość nieruchomości wspólnej przydzielonej w wyniku podziału jednemu z małżonków. Obowiązek spłaty wspólnego zobowiązania przez małżonka, który otrzymał nieruchomość, nie jest większy niż obowiązek solidarny drugiego małżonka, wierzyciel zaś - osoba trzecia - nie ma obowiązku dochodzenia wierzytelności przede wszystkim od małżonka - właściciela nieruchomości, jak też nie ma obowiązku wykorzystania zabezpieczenia ani w ogóle dochodzenia należności. Działła w pełni autonomicznie i jego decyzje w żadnym stopniu nie zależą wprost od sposobu podziału między małżonkami, zatem teza, że to przede wszystkim małżonek - właściciel nieruchomości powinien spłacić dług osobisty zabezpieczony hipoteką, co niejako apriorycznie wpływa na wartość nieruchomości, nie ma prawnych podstaw” (postanowienie SN z 13.3.2020 r., [III CZP 64/19](#)).

Przepisy przejściowe - do operatów szacunkowych sporządzonych przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, które w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia są nadal wykorzystywane do celu, dla którego zostały sporządzone, stosuje się przepisy **dotychczasowe**.

Świadczenia podlegające rozliczeniu w postępowaniu o podział majątku wspólnego:

- nakłady z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego i odwrotnie
- wydatki z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego i odwrotnie
- inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego i odwrotnie
- roszczenia z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów wchodzących w skład majątku wspólnego – wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy (tylko w przypadku „wyzucia” z posiadania), opłaty za media,
- pobrane pożytki i inne przychody,
- spłacone długi wspólne z majątku osobistego i jednego z małżonków spłacone ze wspólnego IV CKN 1108/00* (wspólny dług – dług zaciągnięty razem, nie wystarczy zgoda małżonka ani nawet jego poręczenie – IV CSK 203/13*)
- nakłady/wydatki z majątku osobistego na majątek osobisty – warunkowo tylko przy innych rozliczeniach wyżej wskazanych IV CKN 1108/00)
- odszkodowania - V CKN 25/00, II CSK 583/12* (przedmioty zbyte bez zgody drugiego z małżonków, roztrwonione, sprzeniewierzone)

Żądania z tego tytułu muszą być w odpowiedniej formie zgłoszone przed sądem I instancji i sprecyzowane, sąd jest nimi związany (I CSK 323/11).

Wyłączenia rozliczeń:

- brak możliwości żądania zwrotu wydatków i nakładów koniecznych z majątku wspólnego na, wchodzące w skład majątku osobistego, przedmioty majątkowe przynoszące dochód,

– brak możliwości żądania zwrotu wydatków i nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny, zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności.

- świadczenia zużyte na potrzeby rodziny (chyba że zwiększyły wartość majątku) dot. zarówno świadczeń na majątek osobisty i wspólny (II CSK 593/12* - remont domu pozostającego w majątku osobistym z przystosowaniem jego części do prowadzenia kancelarii adwokackiej)

- świadczenia inwestycyjne – „przedmiot przynoszący dochód”
- przepis art. 45 § 1 3 kro - nie dotyczy długów zaciągniętych przez oboje małżonków ani długów wynikających z czynności prawnych dokonanych za zgodą drugiego małżonka (za które małżonkowie ponoszą odpowiedzialność całym majątkiem wspólnym),
- zwrotowi podlegają zaspokojone długi, za które małżonkowie nie ponosili pełnej odpowiedzialności majątkiem wspólnym (np. zobowiązania zaciągnięte bez zgody małżonka).

Rozróżnienie tych roszczeń:

- Często trudno rozróżnić nakłady od wydatków i długów, nawet SN posługuje się tymi pojęciami zamiennie – można założyć, że to wszystkiego rodzaju przysporzenia z jednego do drugiego majątku (III CZP 46/04)

- stan faktyczny sprawy III CZP 64/12*: działka nabyta przez jedno z małżonków przed zaw. zw. małż., następnie zaciągnięty przez tego małżonka kredyt na budowę domu, wydatkowany w całości przed zawarciem związku małżeńskiego, w trakcie trwania związku spłacony jest kredyt w całości (rozdzielenie dług i nakład jest istotne dla przyjętej metody waloryzacji tego świadczenia i jej kryteriów - wartość odtworzeniowa budynku czy waloryzacja spłaconej wysokości kredytu z uwzględnieniem wysokości przeciętnego wynagrodzenia w danym czasie).

wg SN -art. 45 k.r.o. - nie ma zastosowania wprost, tylko w drodze analogii legis, bowiem spłata pożyczki stanowiącej dług jednego z małżonków dokonywana z majątku wspólnego na rzecz podmiotu trzeciego nie stanowi w ścisłym znaczeniu nakładu na majątek osobisty małżonka, który wcześniej, tj. przed powstaniem ustroju ustawowej wspólności majątkowej, uzyskane z tytułu pożyczki środki wykorzystał na cele inwestycyjne powiększając majątek osobisty.

- Brak podstawy prawnej rozliczania **niespłaconych długów**
III CRN 194/78 – długów zaciągniętych przez oboje małżonków nie można rozliczać przy podziale wspólnego majątku, gdyż mimo takiego podziału dług nadal się utrzymuje. Przerzucenie długu na jednego tylko z małżonków godziłoby w prawa wierzycieli.

- III CSK 257/07* - roszczenie o zwrot nakładów z majątku wspólnego na remont budynku stanowiącego część składową nieruchomości należącej do majątku osobistego drugiego z małżonków ma charakter obligacyjny - powinno być objęte postanowieniem działowym (art. 45 § 1 k.r.o.), nawet gdy przed podziałem dorobku składnik majątku osobistego został zbyty;

Pożytki – ale tylko te pobrane, np. dopłaty dla rolników , nie przyszłe (IV CSK - 93/11, III CZP 86/13).

UWAGA – korzyści naturalne, np. ze zwierząt gospodarskich
definicja korzyści naturalnych , cywilnych i korzyści prawa –
art. 53-55 k.c.

- Wysokość nakładów III CZP 64/12 winna uwzględniać amortyzację (II CSK 593/12, stanowisko przeciwne III CRN 126/76) i waloryzację.

- Wartość osobistych świadczeń małżonków (IIICRN 126/76) i ich rodzin może być rozliczana jako nakład na majątek osobisty – vide - SA Warszawa - VI ACa 1129/12 – casus pracy całej rodziny przy budowie domu systemem gospodarczym,
- zdaniem SN - za swoisty **nakład z majątku wspólnego na majątek osobisty** należy uznać **korzyść majątkową**, o którą następuje wzrost wartości przedmiotu należącego do majątku osobistego jednego z małżonków dzięki usługom świadczonym przez niego osobiście, przy czym wzrost tej wartości określa się sumą wydatków zaoszczędzonych z jego majątku osobistego

Inne kwestie dot. podziału majątku:

- IIICZP 65/73 – sporna lub nieściągalna wierzytelność wobec osoby trzeciej wchodząca w skład majątku wspólnego
- gdy nie ma majątku wspólnego a tylko rozliczenia – proces (IV CKN 27/00)
- gdy po ustaniu wspólności małżeńskiej nie istnieje jako obiekt podziału wspólny majątek stron, roszczenia z tytułu zwrotu wydatków, nakładów i spłaconych długów przewidziane w [art. 45 k.r.o.](#) podlegają rozpoznaniu w procesie.
- prezenty – co do zasady - majątek osobisty, ale jeżeli biżuteria (zegarki, obrazy) są nabywane jako lokata kapitału – to Sąd może to zaliczyć do majątku wspólnego
- kwestia zwierząt (najczęściej w sprawach zgłaszany jest pies, kot, koń, krowy i inne zwierzęta hodowlane)
- zgodnie z ustawą z dnia 21.08.1997 r. o ochronie praw zwierząt - zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. W sprawach nieuregulowanych w ww ustawie - stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy,

- **kontrowersje**, gdy środki w OFE lub ZUS posiada tylko 1 z małżonków a drugi jest np. emerytem lub w służbach mundurowych – SN z 03.2.2016 r, V CSK 323/15

- **prawo najmu – art. 680 k.c.**

- wartość prawa najmu - SN z 09.05.2008 r. III CZP 33/08 – jego wartość odpowiada różnicy pomiędzy czynszem opłacanym a czynszem wolnym, z uwzględnieniem, w konkretnych okolicznościach, okresu prawdopodobnego trwania stosunku najmu; przy ustalaniu tej wartości nie uwzględnia się możliwości preferencyjnego zakupu lokalu przez najemcę.

- prawo najmu lokalu służbowego – SN z 28.02.2023 r I CK 231/02 - przyznane żołnierzowi zawodowemu w trakcie trwania małżeństwa prawo do kwatery stałej wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków i podlega podziałowi w razie ustania wspólnoty małżeńskiej;

EKSPEKTATYWA – oczekiwanie prawne

- SN z 29.10.2008, IV CSK 248/08 – odstępstwo od zasady, że po ustaniu wspólności nie można już nabywać na jej prawach

- majątek pochodzący z przestępstwa

stanowisko Sądu Najwyższego - uchwała z dnia 29 czerwca 2010 r., sygn. akt: III CZP 42/10*-

„przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej przez jednego z małżonków, uzyskane z przestępstwa, wchodzą w skład majątku wspólnego na podstawie art. 32 § 1 KRO.”

Niemniej jednak, zastrzec trzeba, iż w każdym przypadku ocena prawna może być różna w zależności od poszczególnych przestępstw.

- zasiedzenie rzeczy lub prawa

– nabyte w czasie wspólności – należą do majątku wspólnego, także gdy prawo nabył tylko 1 z małżonków

- bez znaczenia sposób nabycia

- SN z 28.02.1978 III CZP 7/78, SN z 11.08,2011 I CK 647/10

- akcje pracownicze

- akcje nabyte nieodpłatnie przez pracownika pozostającego we wspólności ustawowej wchodzą do majątku wspólnego,

- **UWAGA** - akcje nabyte w trybie ustawy z dnia 30.08.1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji - przez 1 małżonka po ustaniu wspólności ustawowej – w wyniku realizacji uprawnienia uzyskanego przed ustaniem tej wspólności – jako prawo niezbywalne - majątek osobisty tego małżonka (SN z 11.09.2003 r III CZP 52/03)

udziały i akcje w spółce kapitałowej

- w wypadku nabycia przez małżonka ze środków pochodzących z majątku wspólnego w drodze czynności prawnej udziału w spółce z o.o. lub akcji w spółce akcyjnej – współnikiem staje się tylko małżonek uczestniczący w tej czynności (SN z 21.01.2009 II CSK 446/03, SN z 03.12.2009 II CSK 273/09, SN z 07.07.2016 III CZP 32/16;
- przedmiotem majątku wspólnego mogą być tylko prawa (obowiązki) o charakterze majątkowym, **nie** korporacyjnym,
- „udział” więc w jego przejawie materialnym odzwierciedlającym prawa „własnościowe” w spółce staje się elementem majątku wspólnego,
- jego wartość ustala się wg wartości rynkowej – SN 13.03.2008 III CZP 9/08
- prawa (obowiązki) o charakterze korporacyjnym wykonuje tylko małżonek – udziałowiec, nabywca udziału
- SN z 20.05.99 I CKN 46/97, SN 03.12.2009 II CSK 273/09, SN 31.01.2013 II CSK 349/12
- art. 184 § 1 i art. 333 § 2 ksh, art. 183¹, art. 332¹ ksh
- w wyniku podziału majątku wspólnego udziały (akcje) mogą przypaść także małżonkowi nie będącemu współnikiem, chyba że umowa spółki przewiduje zastrzeżenie z art. 183¹ ksh,

Spółka cywilna

- co do zasady – prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej – stanowią majątek osobisty,
- gdy spółka powstała w trakcie trwania majątkowej wspólności małżeńskiej lub gdy w trakcie małżeństwa wspólnik wniósł wkład z majątku wspólnego małżonków, przyjmuje się, że wydatkowanie z majątku wspólnego środków na nabycie praw wynikających z umowy spółki, przypisanych do majątku osobistego, podlegać będzie **rozliczeniom** w trybie art. 45 k.r.o. stosowanego w drodze analogii
- SN z 13.03.2008 III CZP 9/08*
- dodać należy, że zawarcie umowy spółki przez osobę pozostającą w małżeńskim ustroju wspólności ustawowej nie wymaga zgody współmałżonka, ale wniesienie wkładu do spółki wchodzi w zakres zastosowania art. 37 § 1 pkt 1–3 k.r.o. i niezbędna jest **zgoda drugiego małżonka**.

- jeżeli małżonek (wspólnik) świadczył jedynie usługi dla rzecz tej spółki - to nie jest to wkład do spółki i nie podlega rozliczeniu w podziale majątku – SN z 16.01.2013 II CSK 193/12,
- jeżeli wkład wniesiono z majątku osobistego, a spółka rozwiązuje się przed rozwodem – to wkład ten nie jest „składnikiem nabytym w zamian”, a więc nie ma tu surogacji i jest to majątek wspólny,
- wypłacony zysk pochodzący ze spółki cywilnej - zgodnie z dyspozycją art. 31 § 2 pkt 1 k.r.o. stanowić będzie składnik majątku wspólnego małżonków (jako pochodzący z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków)

WAŻNE - wyliczenie wartości w oparciu o art. 871 § 1 k.c. - wspólnikowi występującemu ze spółki zwraca się w naturze rzeczy, które wniósł do spółki do używania, oraz wypłaca się w pieniądzu wartość jego wkładu oznaczoną w umowie spółki, a w braku takiego oznaczenia - wartość, którą wkład ten miał w chwili wniesienia – czyli zwraca się równowartość wkładu z chwili wniesienia wg wartości z tej samej chwili (a nie z chwili orzekania)

- pamiętać należy o art. 871 § 2 k.c. - ponadto wypłaca się występującemu wspólnikowi w pieniądzu taką część wartości wspólnego majątku pozostałego po odliczeniu wartości wkładów wszystkich wspólników, jaka odpowiada stosunkowi, w którym występujący wspólnik uczestniczył w zyskach spółki.

- **WAŻNE** – sąd zawsze może odstąpić od zastosowania ww regulacji i powołać biegłego w celu wyceny przedsiębiorstwa spółki,

- jeżeli długi spółki zostały zapłacone przez wspólnika z majątku wspólnego – rozliczamy to jako nakłady,

- w skład majątku wspólnego wchodzi zatem również wierzytelność z tytułu pokrycia wkładu wniesionego przez małżonka do spółki cywilnej, z majątku wspólnego małżonków; obejmuje ona uprawnienia korporacyjno-obligacyjne małżonka-wspólnika;

- w wyniku wniesienia wkładu do spółki z majątku wspólnego małżonek wspólnik otrzymuje uprawnienia spółkowe, które wejdą do jego majątku osobistego; w majątku tym następuje więc przysporzenie majątkowe z uszczerbkiem dla majątku dorobkowego małżonków, zachodzi bowiem związek między przysporzeniem w jednym majątku a uszczerbkiem w drugim.

- wartość takiego „nakładu” winna uwzględniać hipotetyczną wartość udziału, jaki przysługiwałby małżonkowi wspólnikowi w razie wystąpienia ze spółki w czasie ustania wspólności i wg cen z chwili podziału majątku – SN z 17.06.2010 II CSK 274/09,

Spółka jawna

- nie ma tu wspólności wspólników, a wkład do spółki stanowi majątek spółki,
- wniesienie wkładu do spółki ze środków z majątku wspólnego powoduje, że udział w takiej spółce wchodzi do majątku wspólnego małżonków (ale wspólnikiem spółki jest nadal tylko ten z małżonków, który jest stroną umowy spółki)
- ważny art. 65 ksh
- nie ma tu zastosowania art. 33 pkt 3 kro
- przydatne: SN 17.04.2013 I CSK 486/12, SN z 05.03.2009 III CSK 290/08

czyli do zasady – spółek osobowych nie dzielimy bo art. 33 pkt 3 kro – to co zostało wniesione tytułem wkładu do spółki cywilnej, spółki jawnej i sp. komandytowej – majątek osobisty

- ale to zostało nabyte za elementy wspólności łącznej – wchodzi do majątku wspólnego (nie ma tu surogacji)

Nieruchomość nabyta przez małżonka cudzoziemca

- nieruchomość nabyta przez 1 z małżonków, gdy drugi z małżonków (cudzoziemiec) nie uzyskał stosownego zezwolenia na jej nabycie - wchodzi do majątku wspólnego – SN z 16.11.2006 II CSK 174/06

- art. 8 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców:

„Nie wymaga zezwolenia nabycie przez cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego i zamieszkującego w Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej 2 lata od udzielenia mu zezwolenia na pobyt stały lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej nieruchomości, które w wyniku nabycia stanowią będą wspólność ustawową małżonków”.

Roszczenie z art. 231 kc

– kwestia sporna III CZP 34/10, I ACa 1297/12

- **UWAGA** – ważne przesłanki, w tym ciągłość posiadania,

- gdy małżonkowie (1 z nich) wzniosł w czasie trwania wspólności budynek na cudzym gruncie ze wspólnych środków – to działka nabyta przez oboje małżonków lub 1 z nich należy do majątku wspólnego

- w razie niezrealizowania roszczenia o wykup działki – to roszczenie to wchodzi do majątku wspólnego,

- w sytuacji gdy małżonek wzniosł wspólnie z drugim małżonkiem w czasie w trwania wspólności budynek na gruncie należącym do drugiego małżonka ze wspólnych środków - to nie może on żądać w czasie trwania wspólności przeniesienia prawa do gruntu na rzecz majątku wspólnego na podstawie art. 231 k.c.

- w sytuacji gdy małżonek wzniosł wspólnie z drugim małżonkiem w czasie w trwania wspólności budynek na gruncie należącym do drugiego małżonka ze wspólnych środków – to może on żądać po ustaniu wspólności przeniesienia prawa do gruntu na rzecz swojego majątku osobistego na podstawie art. 231 k.c. (jest też pogląd dopuszczający rozliczenie nakładu z majątku wspólnego),

- uchwała SN z 07.05.2010 III CZP 34/10

- posta. SN z 17.04.2013 r. V CSK 62/12

Do majątku wspólnego wchodzi też:

- roszczenie o zapłatę odszkodowania za zniszczenie rzeczy wspólnej,
- spłata udziału byłego małżonka ze środków stanowiących majątek wspólny- taki udział staje się dorobkiem niezależnie od brzmienia postanowienia podziałowego w tej pierwszej sprawie,
- nieruchomość nabyta przez 1 z małżonków w drodze umowy dożywocia w zamian za świadczenia z majątku wspólnego – stanowi majątek wspólny, SN z 08.08.2001 I CKN 1123/99
- nabycie nieruchomości poniemieckich, czy gospodarstw na tzw. „ziemiach odzyskanych”
- prawo do korzystania z kwatery WAM i do odprawy mieszkaniowej, SN 16.09.2010 III CZP 48/10, SN z 21.06.2013 I CSK 597/12, SN z 16.04.2014 V CSK 268/13
- leasing z opcją zakupu , zrealizowaną po ustaniu wspólności – roszczenie o wykup wchodzi do majątku wspólnego, a realizacja tego roszczenia po ustaniu wspólności – nie zmienia wspólnego charakteru tego prawa – SN z 28.01.2025 II CSK 322/14

4. Postępowania o dział spadku

Jak odróżnić czy mamy do czynienia z działem spadku, czy ze zniesieniem współwłasności?

- dział spadku obejmuje co do zasady rozporządzenie **wszystkimi** prawami majątkowymi wchodzącymi w skład spadku (spadek traktowany jest jako pewna całość wielu praw), a zniesienie współwłasności obejmuje rozporządzenie **udziałami w konkretnej rzeczy**, np. w danej nieruchomości.

Działu spadku dokonuje się w celu podziału majątku spadkowego między spadkobierców.

Dział spadku i zniesienie współwłasności są nie tylko w powszechnym potocznym odbiorze, ale i z punktu widzenia **prawnika** - instytucjami podobnymi do siebie. W zasadzie zarówno dział spadku, jak i zniesienie współwłasności przebiegają niemal według identycznych ogólnych reguł. Jakkolwiek dział spadku, gdy w jego skład wchodzi nieruchomość, jest instytucją niezmiernie podobną do zniesienia współwłasności, to jednak istnieją między tytułowymi instytucjami również zasadnicze różnice.

Choć na pierwszy rzut oka zniesienie współwłasności może przypominać dział spadku, są to odrębne instytucje prawne. W obu przypadkach chodzi o zakończenie współposiadania, jednak ich zakresy są różne.

Dział spadku dotyczy podziału całej masy spadkowej między spadkobierców, natomiast zniesienie współwłasności odnosi się do rozporządzania udziałami w konkretnych składnikach majątku.

Warto podkreślić, że spadkobiercy nie decydują dowolnie, czy zastosować dział spadku, czy zniesienie współwłasności – zależy to od okoliczności prawnych. Dział spadku następuje w przypadku podziału spadku pomiędzy spadkobierców, podczas gdy zniesienie współwłasności dotyczy sytuacji, w których współposiadanie wynika z innych przyczyn, np. współwłasności nieruchomości należącej do spadkodawcy i osoby trzeciej.

- **dział spadku** obejmuje co do zasady rozporządzenie wszystkimi prawami majątkowymi wchodzącymi w skład spadku (spadek traktowany jest jako pewna całość wielu praw),
- **zniesienie współwłasności** obejmuje rozporządzenie udziałami w konkretnej rzeczy, np. w danej nieruchomości.

Zdarza się, że jedynym wartościowym i istotnym składnikiem spadku, który spadkobiercy chcą podzielić jest właśnie nieruchomość. W takiej sytuacji pojawia się pytanie, które z omawianych rozwiązań wybrać? Które jest najwłaściwsze?

Można pomyśleć, że w sytuacji gdy w skład spadku wchodzi jedynie nieruchomość, nie będzie żadnej większej różnicy czy zastosujemy instytucję zniesienia współwłasności czy instytucję działu spadku, **aczkolwiek nic bardziej mylnego.**

Nie jest dopuszczalne zniesienie przez spadkobierców stanu współwłasności, co do poszczególnych praw majątkowych wchodzących w skład spadku przy zastosowaniu drugiej z omawianych i wskazanych w tytule instytucji. Podkreśla się zarówno w doktrynie, jak i w licznych orzeczeniach sądów powszechnych, że **spadkobiercom nie przysługuje swoboda**, co do wyboru pomiędzy działem spadku i innym zdarzeniem zmierzającym do zniesienia współwłasności prawa majątkowego wchodzącego w skład spadku, w szczególności nie ma swobody wyboru pomiędzy działem spadku a zniesieniem współwłasności.

Odpowiedzi na powyżej stawiane pytania dostarcza również orzecznictwo Sądu Najwyższego, z którego wynika, iż wspólność masy majątkowej w postaci spadku nabytego przez kilku spadkobierców nie stanowi współwłasności, która może być zniesiona w myśl przepisów art. 210 i nast. k.c. oraz art. 617 i nast. k.p.c., lecz konieczne jest zastosowanie przepisów art. 1035 i nast., art. 1070 i nast. k.c. oraz art. 680 i nast. k.p.c. - (postanowienie z dnia 5 czerwca 1991 r., III CRN 125/91).

Dział spadku obejmuje bowiem rozporządzenie **przez wszystkich spadkobierców** prawami majątkowymi wchodzącymi w skład spadku, a nie jak w przypadku zniesienia współwłasności - rozporządzenie udziałami w konkretnej nieruchomości.

Z kolei w postanowieniu z dnia 30 września 2009 r., sygn. akt V CSK 63/09 sąd wskazał wprost, że spadkobiercom nie przysługuje swoboda wyboru pomiędzy działem spadku i innym zdarzeniem zmierzającym do zniesienia współuprawnienia prawa majątkowego wchodzącego w skład spadku, a tym samym nie ma swobody wyboru pomiędzy działem spadku a zniesieniem współwłasności.

Powyższe wywody Sądu oznaczają, że jeżeli stan faktycznej współwłasności nieruchomości **wynika z dziedziczenia**, to stosownym wnioskiem będzie wniosek o dokonanie **działu spadku**, a jeżeli wspólność wynika z innego tytułu niż dziedziczenie (najczęściej z wspólnego nabycia nieruchomości) to w takiej sytuacji odpowiedni będzie wniosek o zniesienie współwłasności konkretnej nieruchomości.

W przypadku postępowania o dział spadku sąd musi, co do zasady najpierw ustalić co wchodzi w skład spadku, a dopiero w dalszej kolejności następnie dokonać jego podziału.

Podczas gdy w ramach postępowania o zniesienie współwłasności, sąd przeprowadza jedynie drugą z wymienionych czynności.

Podstawowe różnice:

- Dział spadku dotyczy całości majątku spadkowego i wynika z dziedziczenia, natomiast zniesienie współwłasności może dotyczyć dowolnej rzeczy stanowiącej współwłasność.
- Sądowy dział spadku obejmuje podział całego spadku, podczas gdy sądowe zniesienie współwłasności dotyczy konkretnej rzeczy.

Powyższe wynika w zasadzie z regulacji art. **689 k.p.c.** [Połączenie spraw] Jeżeli cały majątek spadkowy lub poszczególne rzeczy wchodzące w jego skład stanowią współwłasność z **innego tytułu niż dziedziczenie**, dział spadku i zniesienie współwłasności mogą być połączone w jednym postępowaniu.

GENERALNIE – nie można znosić współwłasności 1 składnika, gdy z materiału wynika, że jest to część spadku – bowiem jest to naruszenie art. 1038 k.p.c.

przykład: kiedy nie będzie działu spadku, choć będzie udział w nieruchomości wynikający ze spadkobrania?

nier. – majątek wspólny, 1 z małżonków umiera i udział po nim nabywa w testamencie tylko córka

żyjący małżonek , który nie dziedziczy po zmarłym – ma udział $\frac{1}{2}$, ale nie ma to żadnego związku ze spadkobranem i dlatego taka sprawa będzie sprawą tylko o zniesienie współwłasności

Co zaliczamy do spadku

art. 922 § 1 k.c.

ogół majątkowych praw i obowiązków zmarłego o charakterze cywilnoprawnym

Wylaczenia.

Do spadku nie należą natomiast prawa i obowiązki o charakterze majątkowym, regulowane przepisami prawa administracyjnego lub finansowego, jeśli nawet przepisy te posługują się konstrukcjami prawa spadkowego.

I choć [art. 97 § 1](#) Ordynacji podatkowej przewiduje "przejęcie" przez spadkobiercę podatnika majątkowych praw i obowiązków spadkodawcy, przewidzianych w przepisach prawa podatkowego, a [art. 98 § 1](#) Ordynacji podatkowej nakazuje stosować do odpowiedzialności spadkobierców za zobowiązania podatkowe spadkodawcy przepisy KC o przyjęciu i odrzuceniu spadku oraz o odpowiedzialności za długi spadkowe, to stosunek prawny zobowiązania podatkowego pomiędzy organem podatkowym a spadkobiercą powstaje dopiero z mocy konstytutywnej decyzji organu podatkowego, o której mowa w [art. 100](#) Ordynacji podatkowej

Nieścisty jest więc wypowiedziany przez NSA pogląd (wyr. NSA z 20.10.1987 r., [III SA 496/87](#), POP 1992, Nr 3, s. 56), że prawa i obowiązki wynikające z przepisów podatkowych są dziedziczne.

Trafnie stwierdził SN w wyr. z 5.9.2018 r. ([I UK 207/17](#), Legalis), że zobowiązania składkowe (jako podatkowe) zmarłego płatnika **nie podlegają dziedziczeniu**, dochodzi zaś do ich "przejęcia" na mocy unormowań o charakterze publicznoprawnym (zob. też wyrok WSA w Kielcach z 10.5.2018 r., [I SA/Ke 104/18](#)), w którym za niepodlegającą dziedziczeniu uznano dodatkową opłatę za nieopłacone parkowanie.

We wprowadzonym do Ordynacji podatkowej przepisie [art. 97a](#) uregulowano odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe przedsiębiorstwa w spadku, obejmując nią:

- 1) zapisobiercę windykacyjnego kontynuującego prowadzenie tego przedsiębiorstwa;
- 2) spadkobiercę zmarłego przedsiębiorcy (jeżeli przedsiębiorstwo nie jest przedmiotem zapisu windykacyjnego);
- 3) małżonka zmarłego przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie spadku;
- 4) osoby, które uczestniczyły w powołaniu zarządcy sukcesyjnego, po czym okazało się, że nie są spadkobiercami (w tym przypadku osoby te nie odpowiadają za zobowiązania podatkowe przedsiębiorstwa w spadku powstałe po dniu, w którym uprawomocniło się postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowano akt poświadczenia dziedziczenia albo wydano europejskie poświadczenie spadkowe).

Nadpłata podatku.

W uchw. SN z 21.3.1996 r. ([III AZP 39/95](#)), słusznie przyjęto, iż prawo podatnika do zwrotu nadpłaty podatku dochodowego przechodzi na jego spadkobierców. W uzasadnieniu podniesiono, że nadpłata nie jest objęta zobowiązaniem podatkowym (nie jest więc podatkiem), lecz stanowi nienależne świadczenie majątkowe o charakterze cywilnoprawnym, do którego spełnienia podatnik nie był zobowiązany. Obowiązek zwrotu poszczególnym spadkobiercom nadpłaty podatku wraz z oprocentowaniem, proporcjonalnie do ich udziału spadkowego określonego w postanowieniu sądu stwierdzającym nabycie spadku lub zarejestrowanym notarialnym poświadczeniu dziedziczenia przewidziano w [art. 102 § 2](#) Ordynacji podatkowej ;

Kary i grzywny.

Do spadku nie wchodzi obowiązek zapłaty grzywien i kar pieniężnych orzeczonych za życia spadkodawcy. Nie dotyczy to orzeczonego w wyroku karnym obowiązku naprawienia szkody przez zapłatę poszkodowanemu określonej kwoty (zob. post. SN z 15.5.2015 r., [V CSK 482/14](#), wyr. SN z 15.11.2017 r., [II CSK 82/17](#), wyr. SN z 10.8.2017 r., [II CSK 844/16](#), OSNC 2018, Nr 5, poz. 53.

Prawa osobiste.

Z art. 922 § 1 wynika pośrednio, że **do spadku nie wchodzi prawa osobiste**, dla których podstawę stanowi [art. 23](#), oraz służące do ich ochrony roszczenia niemajątkowe.

- prawo do grobu, na którego treść składają się, obok elementów o charakterze majątkowym, także elementy o charakterze wyłącznie osobistym, nie podlega dziedziczeniu (uchw. SN z 2.12.1994 r., [III CZP 155/94](#), OSNC 1995, Nr 3, poz. 52). W tym samym duchu wcześniej wypowiedział się SN w wyr. z 13.2.1979 r. ([I CR 25/79](#)).

Prawo do grobu jest zaś prawem o charakterze wyłącznie majątkowym (i podlega dziedziczeniu), gdy w grobie nie została złożona żadna osoba zmarła, a mające charakter niemajątkowy uprawnienie osoby, która nabyła prawo do grobu, do decydowania o przeznaczeniu grobu, wygasło i nie ma innej, której uprawnienie to przysługuje.

Ze względu na osobisty charakter **do spadku nie wchodzi** uprawnienia do renty przewidziane w [art. 444 § 2](#) KC. Nie dotyczy to roszczenia o zapłatę zaległych rat, które podlegają dziedziczeniu (zob. wyr. SA w Białymstoku z 21.3.2019 r., [I ACa 15/19](#), Legalis; wyr. SA w Poznaniu z 6.3.2019 r., [I ACa 569/18](#), Legalis).

Za osobiste i tym **samym niedziedziczne** uznał SA w Szczecinie w wyr. z 26.3.2019 r. (III ACa 1018/18, Legalis), prawo ustalenia istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego. Podobne stanowisko zajął SA w Szczecinie w wyr. z 8.5.2018 r. (III ACa 170/17, Legalis) oraz SA w Gdańsku w wyr. z 19.4.2018 r., III ACa 1337/17, Legalis).

Prawo do żądania naprawienia szkody majątkowej.

Dziedziczeniu podlega zasadniczo prawo do żądania naprawienia szkody majątkowej, powstałej wskutek naruszenia dobra osobistego, którego można dochodzić na zasadach ogólnych ([art. 24 § 2 k.c.](#)). Co do dziedziczenia zadośćuczynienia pieniężnego por. [art. 445 § 3](#); por. też [art. 448 zd. 2](#).

Prawa rodzinne.

Nie podlegają dziedziczeniu takie prawa rodzinne, jak prawo żądania unieważnienia małżeństwa (w wypadkach określonych w [art. 18 zd. 2](#) i [art. 19 § 2](#) KRO osoby tam wymienione wykonują swe własne prawa), prawo żądania rozwodu lub separacji, prawo zaprzeczenia macierzyństwa, prawo męża matki zaprzeczenia ojcostwa dziecka urodzonego przez żonę, prawo żądania rozwiązania przysposobienia, prawo żądania ustalenia ojcostwa pozamałżeńskiego.

Środki zgromadzone w otwartych i pracowniczych funduszach emerytalnych na wypadek śmierci.

Odrębnie uregulowane zostały losy środków zgromadzonych w otwartych i pracowniczych funduszach emerytalnych na wypadek śmierci członka funduszu. W myśl [art. 131](#) ustawy z 28.8.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (t.j. Dz.U. z 2020 r. [poz. 105](#) ze zm.), jeżeli członek OFE **w chwili śmierci** pozostawał w związku małżeńskim, **fundusz dokonuje wypłaty transferowej połowy środków zgromadzonych na rachunku zmarłego na rachunek w funduszu jego małżonka**, w zakresie w jakim środki te stanowiły przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej. Pozostałe środki przypadają osobom wskazanym za życia przez zmarłego (art. 82 ust. 1 cyt. ustawy), a w przypadku ich braku wchodzi do spadku ([art. 132 ust. 1](#) cyt. ustawy).

Zgodnie z [art. 133 ust. 1](#) ww. ustawy, w razie śmierci członka pracowniczego funduszu emerytalnego, środki zgromadzone na jego rachunku są wypłacane osobie wskazanej przez członka funduszu jako uposażonej do odbioru świadczenia na wypadek jego śmierci. W przypadku braku takiego wskazania, zgromadzone środki wchodzą w skład spadku.

Ponadto [art. 48](#) ustawy z 20.4.2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (t.j. Dz.U. z 2020 r. [poz. 686](#)) pozwala uczestnikowi pracowniczego programu emerytalnego dokonać w deklaracji rozrządzenia środkami zgromadzonymi na jego rachunku przez wskazanie osoby fizycznej uprawnionej do odbioru środków na wypadek jego śmierci. W razie braku takiego rozrządzenia na wypadek śmierci, uprawnieni są spadkobiercy na zasadach ogólnych. Jeśli jednak program prowadzony jest na podstawie umowy grupowego ubezpieczenia na życie pracowników z zakładem ubezpieczeń w formie grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, to stosuje się odpowiednio [art. 831](#) i [832](#) KC

Zob. też przepisy:

- 1) ustawy z 20.4.2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (t.j. Dz.U. 2019 [poz. 1808](#) ze zm.) dotyczące rozrządzeń oszczędzającego na wypadek jego śmierci ([art. 11](#) ustawy);
- 2) ustawa z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych (...), dotyczące odkupienia jednostki uczestnictwa uczestnika zapisane w rejestrze i wypłaty określonym osobom ([art. 111 ust. 1 pkt 1 i 2](#) tej ustawy);
- 3) ustawy z 4.10.2018 r. o pracowniczych planach kapitałowych (t.j. Dz.U. z 2020 r. [poz. 1342](#) ze zm.) dopuszczające możliwość wskazania przez uczestnika pracowniczego planu kapitałowego, w formie pisemnej, wybranej instytucji finansowej, imiennie jednej lub większej liczby osób, które jako osoby uprawnione po jego śmierci otrzymają, stosownie do przepisów rozdziału 13 tej ustawy, środki zgromadzone na jego rachunku.

Prawa i obowiązki majątkowe wchodzące do spadku

Prawa rzeczowe.

Do spadku wchodzi w szczególności **prawa rzeczowe**, z wyjątkiem tych, które ukształtowane zostały przez ustawodawcę jako wygasające z chwilą śmierci uprawnionego (a więc niedziedziczne).

Własność

do spadku wchodzi więc własność ruchomości i nieruchomości (w tym odrębna własność lokali i odrębna własność budynków), udział we współwłasności, użytkowanie wieczyste i związana z nim własność budynków i innych urządzeń wzniesionych na użytkowanym gruncie. Prawa te przechodzą wraz z powstałymi przed śmiercią uprawnionego roszczeniami (np. roszczeniami windykacyjnymi lub negatoryjnymi).

W judykaturze zob. wyr. SN z 4.12.2019 r. ([I CSK 506/18](#)), w którego uzasadnieniu znalazło się stwierdzenie, że jeżeli w chwili śmierci w majątku spadkodawcy znajdowała się ekspektatywa prawa własności, to należy ona do spadku i przypada spadkobiercom.

Ograniczone prawa rzeczowe.

Spośród ograniczonych praw rzeczowych diedziczne są: służebności gruntowe (wraz z prawem własności nieruchomości władnącej), **zastaw i hipoteka** (łącznie z zabezpieczoną wierzytelnością), **spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej** (por. [art. 17⁹](#) oraz [art. 52 pkt 1 i 2](#) ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych)

- spadkobiercy członka, któremu przysługiwało własnościowe prawo do lokalu, nie mają obowiązku podejmowania czynności zmierzających do zachowania prawa nabytego w drodze dziedziczenia (np. uzyskania członkostwa). Nie obowiązuje też zasada jednopodmiotowości spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu. Prawo takie może nabyć i zachować kilku spadkobierców.

Własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu.

Własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego jest dziedziczne (i zbywalne oraz podlegające egzekucji) już od chwili przydziału, a nie od chwili zamieszkania przez członka spółdzielni.

W myśl [art. 17²](#) ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych - spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu jest prawem zbywalnym i dziedzicznym. Jeżeli spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu przypadło kilku spadkobiercom, powinni oni - zgodnie z [art. 17⁹](#) ww ustawy - w ciągu roku od dnia otwarcia spadku wyznaczyć spośród siebie pełnomocnika do dokonywania czynności prawnych związanych z wykonywaniem tego prawa (z zawarciem umowy o przeniesienie własności lokalu włącznie). W razie bezskutecznego upływu powyższego terminu, na wniosek spadkobierców lub spółdzielni, przedstawiciela (niekoniecznie z kręgu spadkobierców) - w postępowaniu nieprocesowym - wyznaczy sąd .

Obowiązki prawne podmiotów praw rzeczowych.

Obowiązki prawne ciążące na podmiotach praw rzeczowych na podstawie przepisów ustawy lub postanowień umowy oraz odpowiadające im uprawnienia są w zasadzie dziedziczne i należą do spadku.

Roszczenie samoistnego posiadacza o wykup działki gruntu.

Roszczenie samoistnego posiadacza o wykup działki gruntu, na której wznosił on budynek ([art. 231 § 1 KC](#)), przechodzi zarówno na jego spadkobiercę, jak i na nabywcę z mocy czynności prawnej; w obydwu wypadkach przesłanką nabycia roszczenia przez następcę prawnego posiadacza jest przejście na niego posiadania zajętej pod budowę działki gruntów.

Majątkowe prawa autorskie.

Majątkowe prawa autorskie są dziedziczne ([art. 41](#) ustawy z 04.02.1994 r. o prawach autorskich i prawach pokrewnych). Do spadku należą m.in. prawa i obowiązki obligacyjne wynikające z umów dotyczących autorskich praw majątkowych (nie dotyczy to jednak zobowiązania autora do stworzenia utworu), prawa do wynagrodzenia, określone w [art. 18 ust. 3](#) ustawy wierzycelności, o których mowa w [art. 79 ust. 1](#) ustawy odnoszące się do wydania uzyskanych korzyści i do naprawienia szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, stanowiącym naruszenie autorskich praw majątkowych, oraz prawo z [art. 79 ust. 2](#) ustawy

Dziedziczne są również:

- 1) prawo do uzyskania patentu na wynalazek, prawo do uzyskania prawa ochronnego na wzór użytkowy albo prawa z rejestracji wzoru przemysłowego ([art. 12 ust. 1](#) ustawy z dnia 30.06.2000 r. Prawo własności przemysłowej);
- 2) patent ([art. 67 ust. 1](#) ww ustawy);
- 3) prawo ochronne na znak towarowy ([art. 162 ust. 1](#) ww ustawy);
- 4) prawo z rejestracji topografii ([art. 67 ust. 1](#) w zw. z [art. 221](#) cyt. ustawy)

Prawa i obowiązki majątkowe akcjonariuszy.

Prawa i obowiązki majątkowe akcjonariuszy podlegają dziedziczeniu. Uzależnienie w statucie przeniesienia akcji imiennych od zezwolenia spółki ([art. 337 § 2 KSH](#)) nie odnosi się do przejścia akcji imiennych w drodze dziedziczenia. W myśl [art. 359 § 6 KSH](#), statut może stanowić, że akcje ulegają umorzeniu w razie ziszczenia się określonego zdarzenia, bez powzięcia uchwały przez walne zgromadzenie. Owym zdarzeniem może być śmierć akcjonariusza .

Umorzenie akcji w związku ze śmiercią akcjonariusza następuje za wynagrodzeniem.

Roszczenie o wynagrodzenie wchodzi do spadku po zmarłym akcjonariuszu.

Udział wspólnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością.

Udział wspólnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w razie jego śmierci wchodzi do spadku po nim i podlega dziedziczeniu według reguł prawa spadkowego

Udział w spółce z o.o. może być także przedmiotem zapisu zwykłego. Przechodzi on wówczas na spadkobiercę w chwili otwarcia spadku, jednocześnie zaś po stronie spadkobiercy powstaje obowiązek wykonania zapisu (przeniesienia udziału na zapisobiercę). Zapisobierca uzyska pozycję wspólnika dopiero w wyniku wykonania zapisu.

Umowa spółki może wyłączyć lub w określony sposób ograniczyć podział udziałów między spadkobierców, w przypadku gdy zmarły wspólnik miał więcej niż jeden udział ([art. 183 § 2 KSH](#)).

Jeżeli według umowy spółki wspólnik mógł mieć tylko jeden udział, udział ten może być podzielony między spadkobierców, chyba że umowa spółki wyłącza lub ogranicza w określony sposób podział tego udziału między spadkobierców; wskutek podziału nie mogą powstać udziały niższe niż 50 zł ([art. 183 § 3 KSH](#)).

Spadkobierca wstępuje do spółki na podstawie przepisów prawa spadkowego ([art. 925 KC](#)). Członkostwo w spółce uzyskuje więc *ipso iure*. Złożenie oświadczenia woli o przystąpieniu do spółki nie jest ani wymagane, ani przewidziane.

Powinien jednak, zgodnie z [art. 187 KSH](#), o przejściu na niego udziału (udziałów) zawiadomić spółkę i przedstawić jej dowód owego przejścia. Dowodem tym będzie prawomocne postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku lub zarejestrowany akt notarialnego poświadczenia dziedziczenia - [art. 1027 KC](#) (por. wyr. SN z 26.5.2011 r., [III CSK 221/10](#), OSNC-ZD 2012, Nr C, poz. 38).

Jeżeli spadkobierców jest kilku, stają się oni współuprawnionymi do udziału (udziałów). Wykonują swoje prawa w spółce przez wspólnego przedstawiciela; za świadczenia związane z udziałem odpowiadają solidarnie ([art. 184 § 1 KSH](#)). Jeżeli nie ustanowili wspólnego przedstawiciela, spółka może składać oświadczenia wobec któregośkolwiek z nich ze skutkami względem pozostałych ([art. 184 § 2 KSH](#)).

Możliwość ograniczenia lub wyłączenia w umowie spółki wstąpienia do spółki spadkobierców na miejsce zmarłego wspólnika przewiduje [art. 183 § 1 zd. 1 KSH](#).

Umowa spółki powinna określać warunki spłaty spadkobierców niewstępujących do spółki, pod rygorem bezskuteczności ograniczenia lub wyłączenia ([art. 183 § 1 zd. 2](#) KSH).

Spory budzą skutki niewykonania przez spółkę obowiązku spłaty. Niektórzy autorzy sądzą, że wyłączeni spadkobiercy do chwili całkowitej spłaty zachowują prawa spółkowe. Wydaje się jednak, iż trafny jest pogląd przeciwny, zgodnie z którym spadkobiercom niewstępującym do spółki przysługuje jedynie roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej zgodnie z warunkami spłaty, określonymi w umowie spółki. Przeszkoda ich wstąpienia do spółki wynika bowiem z umowy spółki. Umowa ta powinna określać "warunki spłaty" niewstępujących spadkobierców (bez tego wyłączenie jest bezskuteczne). Niewykonanie przez spółkę obowiązku spłaty nie wpływa na skutki omawianego postanowienia umowy spółki

Umowa spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może przewidywać automatyczne umorzenie udziału (udziałów) wspólnika w razie ziszczenia się określonego w umowie zdarzenia ([art. 199 § 4 KSH](#)). Wydaje się, że zdarzeniem tym może być także śmierć wspólnika. Umorzenie sprawi, iż udział nie wejdzie do spadku po zmarłym wspólniku. Przedmiotem dziedziczenia będzie natomiast wynagrodzenie przewidziane na wypadek umorzenia.

Wydaje się - choć nie jest to wolne od wątpliwości - iż [art. 199 § 4 KSH](#) i dopuszczone jego mocą automatyczne umorzenie (także na wypadek śmierci wspólnika) może być stosowane niezależnie od [art. 183 § 1 KSH](#) i bez zachowania wymagań przewidzianych w tym ostatnim przepisie

Umowa spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może wskazać wśród przyczyn rozwiązania spółki śmierć jednego ze wspólników albo określonego wspólnika ([art. 270 pkt 1 KSH](#)).

W razie śmierci wspólnika zajdzie konieczność przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. Do spadku po zmarłym wspólniku wejdzie prawo uczestnictwa w podziale zlikwidowanego majątku spółki, a spadkobierca wspólnika może się domagać realizacji tego prawa.

Nie wydaje się, by na podstawie [art. 183 § 1 KSH](#) dopuszczalne było wprowadzenie do umowy spółki postanowienia przewidującego, iż w wypadku śmierci wspólnika jego udział lub udziały przechodzą na inne osoby [na poszczególnych wspólników, spółkę lub osoby trzecie].

Zamieszczenie w umowie spółki tego rodzaju klauzuli sprawiałoby, iż umowa spółki spełniałaby rolę umowy dziedziczenia, a umowy takie są w naszym prawie niedopuszczalne.

Na spadkobierców członka zarządu spółki z o.o. przechodzą zobowiązania powstałe w wyniku jego odpowiedzialności określonej w [art. 299 § 1 KSH](#).

W tym duchu na tle [art. 298 § 1 KH](#) zob. uchw. SN z 19.11.1996 r., [III CZP 114/96](#), OSNC 1997, Nr 3, poz. 25;

Śmierć wspólnika spółki jawnej.

W myśl [art. 58 § 1 pkt 4](#) KSH, **śmierć wspólnika spółki jawnej powoduje rozwiązanie spółki**. Następuje to *ipso iure* z dniem śmierci wspólnika. Jednakże z umowy spółki może wynikać co innego ([art. 60 § 1](#) KSH).

W myśl [art. 60 § 1](#) KSH, umowa spółki może stanowić, że prawa, jakie miał zmarły wspólnik, służą wszystkim spadkobiercom wspólnie (wspólnik zbiorowy). W takim przypadku spadkobiercy powinni wskazać jedną osobę (spośród siebie) do korzystania z przysługujących im praw.

Nasuwa się pytanie, czy mechanizm zapobieżenia likwidacji spółki, przewidziany w [art. 60](#) KSH, może być wykorzystany również w przypadku spółki składającej się z dwóch wspólników.

Zgodnie z [art. 64 § 1](#) KSH, w umowie spółki jawnej strony mogą postanowić, iż mimo śmierci wspólnika spółka będzie trwać nadal. O tym samym mogą zdecydować pozostali wspólnicy.

Przepis [art. 583 § 1](#) KSH stanowi, że w przypadku śmierci wspólnika spółki jawnej jego spadkobierca może żądać przekształcenia tej spółki w spółkę komandytową i przyznania statusu komandytariusza. Spółka powinna uwzględnić żądanie spadkobiercy zmarłego wspólnika, chyba że pozostali wspólnicy podejmą uchwałę o rozwiązaniu spółki. Jednakże pozostali wspólnicy mają jeszcze inne wyjście. Mogą mianowicie podjąć uchwałę o przekształceniu spółki jawnej w spółkę komandytowo-akcyjną, przyznając spadkobiercy status akcjonariusza tej spółki ([art. 583 § 2](#) KSH). Żądanie spadkobiercy może być zgłoszone w terminie 6 miesięcy, licząc od dnia stwierdzenia nabycia spadku ([art. 583 § 4](#) KSH).

Śmierć partnera w spółce partnerskiej.

Śmierć partnera w spółce partnerskiej nie stanowi przyczyny jej rozwiązania. Sprawia jedynie, iż ze spółki ubywa jeden z jej wspólników. W myśl [art. 101](#) KSH, **spadkobierca partnera nie wstępuje do spółki** w miejsce spadkodawcy, chyba że umowa spółki stanowi inaczej. Kandydat na następcę zmarłego partnera musi spełniać wymagania określone w [art. 87 § 1](#) KSH.

Przepis [art. 101](#) KSH dotyczy zarówno spadkobiercy ustawowego, jak i testamentowego. Może zresztą chodzić nie tylko o spadkobiercę, lecz również o spadkobierców.

Na mocy [art. 60](#) KSH, wymienionego w [art. 99 pkt 1](#) KSH, z uwagi na treść wspomnianego wyżej [art. 101](#) KSH, partnerzy (w umowie o ustanowieniu spółki lub w dodatkowym porozumieniu) mogą postanowić, że spółka będzie trwać po śmierci partnera, a jego miejsce zajmą jego spadkobiercy (jako partnerzy). Możliwość, o której mowa, nie dotyczy zapisobiercy ani beneficjariusza polecenia. Pozycji partnera nie może też uzyskać spadkobierca, traktowany przez przepisy prawa spadkowego tak, jak gdyby nie żył w chwili otwarcia spadku (z powodu uznania za niegodnego, odrzucenia spadku lub zrzeczenia się dziedziczenia).

W razie wejścia spadkobiercy do spółki (co następuje *ipso iure* z chwilą otwarcia spadku) przechodzi na niego (w drodze dziedziczenia) wkład zmarłego partnera, stanowiąc od tej chwili jego wkład.

Wejście do spółki jest początkowo prowizoryczne, ponieważ spadkobierca może spadek odrzucić lub może dojść do uznania go za niegodnego. Spadkobierca może jednak, bez odrzucenia spadku, poinformować partnerów, iż do spółki nie przystępuje. Spółka powinna się wówczas z nim rozliczyć ([art. 65](#) w zw. z [art. 99 pkt 1](#) KSH). Spółka nie może bowiem przymusić spadkobiercy partnera (spełniającego wszelkie wymagania) do podjęcia działalności w spółce.

Jeżeli umowa spółki nie przewiduje wejścia do spółki spadkobiercy zmarłego partnera lub wejście okaże się niemożliwe (np. z powodu braku kwalifikacji określonych w [art. 87](#) KSH), wkład zmarłego partnera podlega dziedziczeniu, a jego spadkobiercy mogą się domagać od spółki odpowiednich rozliczeń

Śmierć komandytariusza.

W myśl [art. 124 § 1 zd. 1](#) KSH, **śmierć komandytariusza nie stanowi przyczyny rozwiązania spółki komandytowej.**

W literaturze dominuje pogląd, iż przepis ten jest przepisem dyspozytywnym, w związku z czym dopuszczalna jest w umowie spółki klauzula zastrzegająca, że w razie śmierci komandytariusza spółka ulega rozwiązaniu.

Twierdzi się też, iż w umowie spółki wspólnicy mogą ustalić dodatkowe wymagania lub ograniczenia wejścia spadkobiercy komandytariusza w miejsce tego ostatniego do spółki.

W razie śmierci komandytariusza (gdy nie jest to przyczyną rozwiązania spółki) jego spadkobiercy (gdy jest ich więcej niż jeden) powinni wskazać jedną osobę (spośród siebie) do wykonywania ich praw ([art. 124 § 1 zd. 2](#) KSH). Wchodzą oni do spółki w miejsce zmarłego *ipso iure*, bez potrzeby złożenia jakiegokolwiek oświadczenia woli.

Suma komandytowa spadkobiercy komandytariusza ma tę samą wysokość, co suma komandytowa jego spadkodawcy. Jeżeli spadkobierców jest więcej niż jeden, podział udziału komandytariusza w majątku spółki między nich wymaga zgody pozostałych wspólników ([art. 124 § 2 KSH](#)).

Spadkobierca komandytariusza, który nie chce pozostać w spółce, może ją wypowiedzieć ([art. 58 § 1 pkt 5](#) w zw. z [art. 103 § 1 KSH](#)).

Odmiennie przedstawiają się skutki śmierci komplementariusza. Zasadniczo powoduje ona rozwiązanie spółki ([art. 58 § 1 pkt 4](#) w zw. z [art. 103 § 1 KSH](#)), chyba że w umowie spółki zastrzeżono, iż spółka - mimo śmierci komplementariusza - trwa nadal, a jego miejsce zajmuje jego spadkobierca (spadkobiercy); o dalszym trwaniu spółki mogą też postanowić pozostali wspólnicy ([art. 60 i 64](#) w zw. z [art. 103 § 1 KSH](#)). Bez choćby jednego komplementariusza spółka nie może istnieć jako spółka komandytowa.

Śmierć komplementariusza w spółce komandytowo-akcyjnej.

Śmierć komplementariusza w spółce komandytowo-akcyjnej, jeśli nie jest to jedyny komplementariusz, nie powoduje zasadniczo rozwiązania spółki. Statut może jednak przewidywać inaczej ([art. 148 § 1 pkt 1](#) KSH).

Odmiennie zostały ujęte w [art. 148 § 1 pkt 4](#) KSH skutki śmierci jedynego komplementariusza. Pociąga ona za sobą rozwiązanie spółki, chyba że statut stanowi inaczej. Postanowienie statutu nie może jednak poprzestać na stwierdzeniu, iż spółka nie ulega rozwiązaniu. Może on przewidywać - jak się wydaje - wstąpienie spadkobierców komplementariusza w jego miejsce.

Prawa i obowiązki akcjonariusza w spółce komandytowo-akcyjnej podlegają dziedziczeniu. Na podstawie [art. 126 § 1 pkt 2](#) KSH do spółki komandytowo-akcyjnej stosuje się odpowiednio m.in. [art. 359 § 6](#) KSH dotyczący spółki akcyjnej.

Prawa i obowiązki obligacyjne.

Do spadku należą w zasadzie **prawa i obowiązki obligacyjne** (wierzytelności i długi).

Co do wyjątków – w wyr. SA w Gdańsku z 11.4.2018 r. ([V ACa 54/17](#)) podkreślono, że zobowiązanie do zwrotu kredytu jako dług wchodzi do spadku, który obejmuje zarówno raty kredytu wymagalnego jeszcze przed śmiercią kredytobiorcy, jak i raty, które staną się wymagalne po jego śmierci.

Umowa przedwstępna.

Objęte dziedziczeniem są prawa i obowiązki wynikające z **umowy przedwstępnej**, chyba że z umowy lub z okoliczności wynika co innego (np. gdy stroną umowy przyrzeczonej mógł być wyłącznie zmarły); por. orz. SN z 9.8.1962 r., II CR 379/62, OSNC 1963, Nr 9, poz. 205; spadkobierców wiąże także termin określony w umowie przedwstępnej.

Naprawienie szkody.

Roszczenie o naprawienie szkody, jak i odpowiadający mu obowiązek zasadniczo są dziedziczone.

Z natury rzeczy nie można dochodzić po śmierci poszkodowanego roszczeń z [art. 444 § 1 zd. 2](#) i § 2 k.c.

- **ważne** - art. 445 § 3 k.c. i cały art. 446 k.c.

W uchw. z 16.11.2012 r. ([III CZP 61/12](#)), SN przyjął, że zakład ubezpieczeń, który wypłacił odszkodowanie z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkodę wyrządzoną przez kierującego pojazdem w stanie po spożyciu alkoholu, nie może dochodzić od jego spadkobierców roszczenia zwrotnego przewidzianego w [art. 43 pkt 1](#) ustawy o obowiązkowych ubezpieczeniach (...), jeżeli wypłata odszkodowania nastąpiła po śmierci kierującego pojazdem.

W wyr. SN z 15.11.2017 r. ([II CSK 82/17](#)) i z 10.8.2017 r. ([II CSK 844/16](#)) trafnie przyjęto, że obowiązek naprawienia szkody orzeczony na podstawie [art. 46](#) k.k. ma charakter cywilnoprawny i wchodzi do spadku.

Obowiązek zwrotu świadczenia spełnionego w celu niegodziwym.

Obecnie przeważa stanowisko, które przyjmuje, że obowiązek wydania przedmiotu świadczenia niegodziwego lub zwrotu jego wartości (na tle brzmienia [art. 412](#) KC – przepadek na rzecz SP) podlega dziedziczeniu, jeżeli w stosunku do spadkodawcy sąd orzekł przepadek na rzecz Skarbu Państwa.

W literaturze słusznie zwrócono uwagę, że dziedziczeniu podlega również sytuacja prawna powstała na skutek spełnienia świadczenia niegodziwego.

Nie ma jednak dziedziczenia w sytuacji, gdy świadczenie mające ulec przypadkowi było związane z osobistymi przymiotami spadkodawcy.

Śmierć wystawcy czeku.

Zgodnie z [art. 33](#) ustawy z 28.04.1936 r. Prawo czekowe, śmierć wystawcy czeku nie narusza ważności czeku.

Dziedziczenie weksła.

Weksel może być przeniesiony w drodze dziedziczenia.

Legitymacja formalna posiadacza weksła.

Na temat znaczenia legitymacji formalnej, wynikającej z faktu posiadania weksła podkreśla ona, że spadkobierca weksła na okaziciela nabędzie wynikające z niego uprawnienia jedynie wówczas, gdy wejdzie w posiadanie weksła.

Odpowiedzialność z weksła.

Za zobowiązania wynikające z podpisu na wekslu odpowiada każdy podpisany oraz osoba, która wstąpiła w jego miejsce jako spadkobierca; jeżeli jest kilku spadkobierców, odpowiadają oni za zapłatę całej sumy wekslowej, lecz ich odpowiedzialność między sobą nie jest solidarna (wyr. SN z 18.3.1963 r., I CR 200/62, OSNC 1964, Nr 2, poz. 40).

Zarzuty dłużnika wekslowego.

Dłużnik wekslowy może podnosić przeciwko spadkobiercy odziedziczonej wierzytelności wekslowej zarzuty oparte na stosunku osobistym ze spadkodawcą.

Dziedziczeniu podlegają zasadniczo **prawa podmiotowe kształtujące o charakterze majątkowym, chyba że** są ściśle związane z osobą uprawnionego.

Oferta może być przyjęta po śmierci jej adresata (oblata) przez jego spadkobierców, jeżeli oferent taką możliwość dopuścił wyraźnie w ofercie. W przypadku braku takiej wskazówki należy zdać się na wyniki zabiegów interpretacyjnych, podjętych wobec oświadczenia woli oferenta z uwzględnieniem jego interesu oraz okoliczności, w jakich zostało ono złożone (por. uchw. SN z 21.11.1956 r., IV CO 16/56, OSNCK 1957, Nr 4, poz. 117).

Związanie ofertą wygasa jedynie wtedy, gdy ten skutek wynika z treści oferty, ustawy lub z okoliczności (zwłaszcza wtedy, gdy proponowana umowa może być wykonana tylko przez oferenta ze względu na jego kwalifikacje osobiste). W przeciwnym razie związanie ofertą przechodzi na spadkobierców i to zarówno wtedy, gdy oferent zmarł przed, jak i po dojściu jej do oblata, lecz w okresie związania ofertą.

Uprawnienie do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli.

Spadkobiercy autora oświadczenia woli, na rzecz którego powstało **uprawnienie do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli** złożonego pod wpływem błędu lub groźby, mogą wykonać to uprawnienie z zachowaniem wymagań określonych w [art. 88](#) KC.

Prawo pierwokupu.

Choć **prawo pierwokupu** jest niezbywalne ([art. 602 § 1](#) KC), niemal powszechnie przyjmuje się jego dziedziczność.

Ustawowe prawo pierwokupu.

Prawo pierwokupu nie należy do praw o charakterze osobistym, co oznacza, że może podlegać swobodnemu dziedziczeniu.

Mimo że prawo to ma charakter niezbywalny i niepodzielny – nie można go sprzedać ani darować – to może wejść w skład każdego spadku.

Co więcej, prawo pierwokupu może być dziedziczone zarówno na podstawie przepisów ustawy, jak i pozostawionego testamentu. Może być ono wreszcie przedmiotem zapisu zwykłego, który nie powoduje konieczności powołania kogoś spadkobiercą. Innymi słowy, jeśli zmarły pozostawił po sobie testament, w którym do dziedziczenia nie powołał żadnego spadkobiercy, lecz ustanowił zapis zwykły obejmujący prawo pierwokupu, to taka konstrukcja jest prawnie dopuszczalna – pierwokup nabędzie wówczas nie spadkobierca, lecz zapisobierca.

Dziedziczenie prawa pierwokupu dotyczy zarówno uprawnień, jak i stanu związania zobowiązanego, wynikającego z zastrzeżenia prawa pierwokupu. Innymi słowy, jeśli dojdzie do dziedziczenia omawianego prawa, spadkobierca nabędzie go w całości, tak jak gdyby był jego dotychczasowym właścicielem.

Darowizna na wypadek śmierci.

W uchw. z 13.12.2013 r. ([III CZP 79/13](#)), SN uznał za dopuszczalne zawarcie umowy darowizny na wypadek śmierci, jeżeli jej przedmiotem są konkretne rzeczy lub prawa, a umowa nie jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Zobowiązania powstałe z mocy takiej darowizny wchodzą oczywiście do spadku.

Z [art. 1047](#) KC wynika natomiast niedopuszczalność zawarcia umowy darowizny na wypadek śmierci, której przedmiotem byłby cały majątek lub udział w majątku darczyńcy.

Prawo odwołania darowizny.

Przewidziane w [art. 898 § 1 KC](#) **prawo odwołania darowizny** z powodu rażącej niewdzięczności obdarowanego, istniejące (już i jeszcze) w chwili śmierci darczyńcy, na mocy wyraźnego przepisu może być wykonane przez jego spadkobierców ([art. 899 § 2 KC](#)). Spadkobiercy darczyńcy przysługuje zaś jego własne prawo odwołania darowizny z powodu rażącej niewdzięczności, jeżeli obdarowany umyślnie pozbawił darczyńcę życia lub umyślnie wywołał rozstrój zdrowia, którego skutkiem była śmierć darczyńcy ([art. 899 § 2 in fine KC](#)).

Dopuszczalne jest odwołanie darowizny po śmierci obdarowanego.

W wyr. z 7.11.2002 r. ([II CKN 1395/00](#), OSNC 2004, Nr 3, poz. 43, z kryt. glosami *M. Warcińskiego*, Pal. 2004, Nr 11-12, s. 273-278 i *M. Niedośpiąta*, NPN 2005, Nr 2, s. 63) **SN odstąpił** od stanowiska zajętego w wyr. z 6.7.1972 r. ([II CR 52/72](#)), i przyjął, że **darczyńca lub jego spadkobierca nie może odwołać darowizny po śmierci obdarowanego**, nawet jeżeli termin określony w [art. 899 § 3](#) jeszcze nie upłynął.

W ww. wyr. z 7.11.2002 r. ([II CKN 1395/00](#)), SN stwierdził też "przyczyną odwołania może być rażąca niewdzięczność obdarowanego, a nie jego spadkobierców".

W doktrynie spotkać można jednak również głosy na rzecz tezy, że odwołanie darowizny po śmierci obdarowanego jest dopuszczalne .

Stosunek pracy.

W myśl [art. 63¹ § 1](#) KP stosunek pracy wygasa z chwilą śmierci pracownika. Jego prawa majątkowe z tego stosunku - zgodnie z [art. 63¹ § 2](#) KP - przechodzą w równych częściach na małżonka oraz inne osoby spełniające przesłanki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2020 r. [poz. 53](#) ze zm.). W tym więc zakresie prawa majątkowe zmarłego pracownika wyłączone są ze spadku i przechodzą na wskazane wyżej osoby bez względu na to, czy mają kwalifikacje wymagane do dziedziczenia.

Sytuacja ulega zmianie dopiero w przypadku **braku** tych osób.

Wówczas - zgodnie z [art. 63¹ § 2 zd. 2](#) KP - prawa, o których mowa, wchodzi do spadku po zmarłym pracowniku.

Przeciw wygasaniu wraz ze śmiercią pracownika jego uprawnienia do preferencyjnego lub nieodpłatnego nabycia akcji opowiedział się SN(7) w uchw. z 15.11.2000 r. ([III ZP 20/00](#)), zgodnie z którym prawo pracownika do nieodpłatnego nabycia akcji jest prawem majątkowym wchodzącym do spadku.

Na następców prawnych przechodzą nie tylko poszczególne prawa zmarłego, ale także cała jego **sytuacja prawna** (por. wyr. SN z 19.10.1984 r., [I CR 175/84](#),; wyr. SN z 3.10.1984 r., [III ARN 5/84](#)).

Roszczenie o odszkodowanie przewidziane w [art. 56](#) KP.

W uchw. SN z 25.7.1985 r. ([III PZP 27/85](#)) stwierdzono, że **roszczenie o odszkodowanie przewidziane w [art. 56](#) KP** (*„pracownikowi, z którym rozwiązano umowę o pracę bez wypowiedzenia z naruszeniem przepisów o rozwiązywaniu umów o pracę w tym trybie, przysługuje roszczenie o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach albo o odszkodowanie”*) wchodzi do spadku po pracowniku, który zmarł przed wydaniem w tym przedmiocie orzeczenia przez właściwy organ. Po wejściu w życie [art. 63¹ § 2](#) KP uchwała ta zachowała aktualność z modyfikacją wynikającą z tego przepisu.

Natomiast w wyr. SN z 7.3.2017 r. ([III UK 88/16](#)) stwierdzono, że nie podlega dziedziczeniu prawo do jednorazowego odszkodowania z ubezpieczenia wypadkowego. Przechodzi ono - w razie śmierci poszkodowanego - na osoby określone w oddzielnych przepisach.

Śmierć pracodawcy.

W myśl [art. 63² § 1](#) KP z dniem śmierci pracodawcy wygasają **umowy o pracę z jego pracownikami**. Od tej zasady [art. 63² § 3](#) KP wprowadza następujące wyjątki: nie dochodzi do wygaśnięcia umowy o pracę, jeżeli przejęcie pracownika przez nowego pracodawcę następuje na zasadach określonych w [art. 23¹](#) KP oraz w razie ustanowienia zarządu sukcesyjnego. Obszerną i szczegółową regulację różnych sytuacji, do których może dojść w razie ustanowienia zarządu sukcesyjnego zawierają przepisy [art. 63² § 4-12](#) KP.

W podobnym duchu wypowiedział się już wcześniej SN w uchw. z 22.2.1994 r. ([I PZP 1/94](#)); wyraził on pogląd, że w razie śmierci pracodawcy prowadzącego działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji takiej działalności, jego spadkobiercy wstępują w prawa i obowiązki pracodawcy w ramach stosunków pracy z pracownikami zatrudnianymi przez zmarłego; nie dotyczy to sytuacji, w której w skład spadku nie wchodzi zakład pracy i w wyniku dziedziczenia nie dochodzi do przejęcia zakładu pracy w całości lub w części w rozumieniu [art. 23¹ § 2](#) KP; w takim wypadku stosunki pracy wygasają. W razie wygaśnięcia stosunku pracy z powodu śmierci pracodawcy pracownik nabywa uprawnienie do odszkodowania w wysokości wynagrodzenia za okres wypowiedzenia.

Stany faktyczne i sytuacje prawne wchodzące do spadku

Dziedziczność posiadania.

Kodeks cywilny nie rozstrzyga wyraźnie o **dziedziczności posiadania**. Poglądy wypowiedziane w literaturze można ująć w następujące cztery grupy:

- 1) posiadanie jako jedynie stan faktyczny nie jest dziedziczne,
- 2) posiadanie jako prawo podmiotowe jest oczywiście dziedziczne,
- 3) posiadanie jest dziedziczne w pewnym zakresie, np. gdy dziedziczne jest prawo będące przedmiotem posiadania, z posiadaniem zaś związana jest "sytuacja prawna" lub "stan oczekiwania", albo gdy spadkobierca obejmie przedmiot posiadania spadkodawcy w swe władztwo bądź *via facti*, bądź w wyniku dochodzenia roszczenia o przywrócenie utraconego posiadania, które przysługiwało spadkodawcy,
- 4) posiadanie jest w ogólności dziedziczne - dziedziczenie posiadania polega na przejściu na spadkobierców z mocy prawa z chwilą otwarcia spadku wszystkich skutków prawnych, jakie wynikały dla spadkodawcy z faktu posiadania rzeczy.

Judykatura. Orzecznictwo SN było wprawdzie chwiejne w omawianej kwestii, ale tendencję przychylną **diedziczości posiadania** można uznać za wyraźnie zarysowaną. Za zaliczeniem do spadku nieruchomości rolnej, która znajdowała się tylko w samoistnym posiadaniu spadkodawcy wypowiedział się SN w: post. z 17.6.1966 r. ([III CR 109/66](#)), uchw. z 26.1.1968 r. ([III CZP 100/67](#)), wyr. z 20.5.1968 r. ([I CR 247/68](#)), uchw. SN z 15.12.1969 r. ([III CZP 12/69](#)),

- w post. SN z 28.4.1999 r. ([I CKU 105/98](#)), wywieziono, iż: "dziedziczenie posiadania rzeczy polega na przejściu na spadkobierców - z mocy prawa, z chwilą otwarcia spadku - wszystkich skutków prawnych, jakie wynikały z jej posiadania przez spadkodawcę, nie zależy natomiast od tego czy spadkobiercy objęli w faktyczne władztwo rzecz znajdującą się dotychczas w posiadaniu spadkodawcy, a więc, czy kontynuują jej posiadanie".
- w odmiennym kierunku SN wypowiedział się w orz. z 26.3.1958 r. (I CO 3/58, OSNCK 1959, Nr 4, poz. 106); stwierdził mianowicie, że posiadanie nie jako prawo, a tylko jako stan faktyczny nie wchodzi do spadku; do spadku wchodzić może jedynie roszczenie o przywrócenie posiadania, jeżeli istniało już w chwili śmierci.

Z kolei w post. SN z 16.11.2017 r. ([V CSK 15/17](#)), trafnie stwierdzono, że dziedziczenie posiadania rzeczy polega na przejściu na spadkobierców z mocy prawa, z chwilą otwarcia spadku, wszystkich skutków prawnych, jakie wynikały z jej posiadania przez spadkodawcę, niezależnie od tego czy spadkobiercy objęli w faktyczne władztwo rzecz znajdującą się dotychczas w posiadaniu spadkodawcy.

Myśl, że dziedziczenie posiadania oznacza przejście na spadkobierców określonej sytuacji prawnej pojawiła się także we wcześniejszych orzeczeniach SN: w post. SN z 7.9.2016 r. ([IV CSK 691/15](#)) oraz wyr. SN z 2.2.2017 r. ([I CSK 260/16](#)).

Za trafny należy uznać pogląd przeważający obecnie w doktrynie i judykaturze, że **posiadanie jest dziedziczne** (i to zarówno oparte, jak i nieoparte na prawie, zarówno samoistne, jak i zależne, bez względu na to, czy *in concreto* jest posiadaniem prowadzącym do nabycia prawa).

Oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie.

W myśl [art. 62](#) KC, **oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, nie traci mocy** wskutek śmierci jej autora przed dojściem oświadczenia do adresata, chyba że co innego wynika z treści oświadczenia, z ustawy lub z okoliczności. Spadkobierca wstępuje więc zasadniczo w sytuację prawną zmarłego autora oświadczenia woli (swego spadkodawcy), chyba że zachodzi któryś z wyjątków przewidzianych w tym przepisie.

Oferta i śmierć oferenta.

W razie złożenia oferty i **śmierci oferenta** przed upływem terminu wiązania oferty, na spadkobierców przechodzi wynikiły ze złożenia oferty stan związania oferenta, chyba że co innego wynika z treści oferty, z ustawy lub z okoliczności (a zwłaszcza z właściwości stosunku cywilnoprawnego, do którego kreowania oferta zmierzała).

Rodzi to oczywiście trudności w sytuacji, gdy jest wielu spadkobierców - w judykaturze uchw. SN z 21.11.1956 r. (IV CO 16/56) wyr. SN z 19.2.2003 r. ([V CKN 1614/00](#)).

Ustalenie nieważności umowy.

W wyr. SN z 27.4.1979 r. ([III CRN 56/79](#)), dopuszczono możliwość (na żądanie spadkobierców) **ustalenia nieważności umowy** po śmierci jednej ze stron z tej przyczyny, że strona ta złożyła oświadczenie woli w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji.

Pierwszeństwo nabycia gruntu.

Za dziedziczne uznaje się **pierwszeństwo nabycia gruntu.**

Przedawnienie, terminy zawite, zasiedzenie.

Przedawnienie, terminy zawite, zasiedzenie, których bieg rozpoczął się za życia spadkodawcy, biegną nadal dla i przeciwko spadkobiercy.

Przewidziane w [art. 117 § 2](#) KC uprawnienie do uchylenia się od zaspokojenia przedawnionego roszczenia (podniesienia zarzutu przedawnienia) przechodzi na spadkobierców uprawnionego.

Śmierć osoby fizycznej w toku procesu.

Odnotać trzeba post. SA w Katowicach z 13.11.2002 r. ([I ACa 506/02](#)), w którym stwierdzono, że: "śmierć osoby fizycznej w toku procesu stanowi przeszkodę w jego kontynuowaniu i tylko w takim przypadku, gdy przedmiotem procesu będą prawa lub obowiązki, które przechodzą na następców prawnych, musi nastąpić zawieszenie postępowania, a następnie jego kontynuacja z udziałem następców prawnych".

Długi spadkowe

Do spadku należą nie tylko zobowiązania spadkodawcy, które obciążały go za życia i nie wygasły z chwilą jego śmierci, lecz również określone obowiązki majątkowe związane z dziedziczeniem, które nie wynikają ze stosunków prawnych istniejących za życia spadkodawcy, powstające z mocy przepisów prawa spadkowego w chwili jego śmierci lub później, ale w związku z jego śmiercią (art. 922 § 3 k.c., [art. 989 § 2 k.c.](#)).

Koszty pogrzebu.

W myśl art. 922 § 3 KC, do długów spadkowych należą **koszty pogrzebu** spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku. Koszty te obejmują wydatki związane z uzyskaniem miejsca na grób, nabyciem trumny, urządzeniem ceremonii pogrzebowej. Chodzi tu jednak wyłącznie o koszty (wydatki) już poniesione.

Trafnie więc za przedwczesne uznał SN powództwo o zasądzenie na podstawie [art. 446 § 1](#) kosztów nagrobka przed jego wzniesieniem (tak wyr. SN z 4.6.1998 r., [II CKN 852/97](#)).

Koszty pogrzebu.

Do kosztów pogrzebu należy zaliczyć także umiarkowany wydatek na zakup niezbędnej odzieży żałobnej dla osób najbliższych zmarłego (por. wyr. SN z 7.3.1969 r., [II PR 641/68](#)), koszty kremacji oraz wystawienia nagrobka (por. wyr. SN z 25.7.1967 r., [ICR 81/67](#), wyr. SA w Szczecinie z 22.4.2015 r. (I ACa 940/11); wyr. SO w Suwałkach z 24.4.2013 r. ([I Ca 102/13](#)); wyr. SA w Białymstoku z 14.05.2014 r. ([I ACa 78/14](#)); wyr. SA w Gdańsku z 8.07.2015 r. ([V ACa 126/15](#)).

Sugestię zachowania umiaru w zaliczaniu różnych wydatków do kosztów pogrzebu odnaleźć można w wyr. SA w Gdańsku z 16.4.2018 r. ([V ACa 382/17](#)), w którym stwierdzono, że do kosztów pogrzebu w rozumieniu art. 922 nie wchodzi koszty związane z zamawianiem co miesiąc mszy w miesięcznicę śmierci, z okazji urodzin i śmierci zmarłego oraz koszty wykonania witrażu w kościele.

Koszty pogrzebu a obowiązek ich pokrycia przez inne osoby.

Koszty pogrzebu **nie wchodzą** jednak do spadku, gdy obowiązek ich pokrycia lub zwrotu wydatków z tego tytułu spoczywa z mocy odrębnych przepisów na innych osobach (por. np. [art. 446 § 1](#), oraz [art. 908 § 1](#), k.c.)

Co do uprawnienia do zasiłku pogrzebowego osoby, która pokryła koszty pogrzebu zmarłego pracownika por. wyr. SA w Białymstoku z 18.12.1996 r., [III AUa 475/96](#).

W uchw. SN(7) z 12.6.1992 r. ([III AZP 6/92](#)) przyjęto, że:

- 1) wymiar podatku od spadków i darowizn ustala się na podstawie przepisów obowiązujących w dniu złożenia zeznania podatkowego;
- 2) koszty pogrzebu, łącznie z nagrobkiem, potrąca się z podstawy opodatkowania według cen rynkowych za usługi (rzeczy) w dacie złożenia zeznania podatkowego. W wyr. z 27.3.2013 r. ([I ACa 892/12](#)) SA w Szczecinie przyjął, że długu spadkowego nie stanowi podatek od spadku uiszczony przez spadkobiercę, jest bowiem należnością publicznoprawną obciążającą spadkobiercę, a nie spadek.

Koszty postępowania spadkowego.

Do spadku wchodzią **koszty postępowania spadkowego** (nieobciążające z mocy odrębnych przepisów spadkobierców lub innych osób), w szczególności zaś koszty zabezpieczenia spadku ([art. 634 KPC](#)), spisu inwentarza ([art. 637 KPC](#)), ogłoszenia testamentu ([art. 646 i n. KPC](#)), przesłuchania świadków testamentu ustnego ([art. 661 i n. KPC](#)), czynności związanych z powołaniem wykonawcy testamentu ([art. 664-665 KPC](#)). Ponadto do spadku wchodzią koszty zarządu majątkiem spadkowym, jego zorganizowaną częścią lub oznaczonym składnikiem ([art. 989 § 2 KC](#)) oraz wynagrodzenie wykonawcy testamentu i kuratora spadku.

Długi spadkowe.

Zgodnie z art. 922 § 3 k.c., do długów spadkowych należą: obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachowek oraz obowiązek wykonania zapisów zwykłych ([art. 968-981 k.c.](#)) i poleceń ([art. 982-985 k.c.](#)).

Inne długi.

Do innych długów, o których mowa w art. 922 § 3, należy zaliczyć: obowiązek określony w [art. 923 § 1](#) k.c., obowiązek zaspokojenia roszczeń małżonka spadkodawcy z [art. 939](#) k.c., obowiązek dostarczania środków utrzymania dziadkom spadkodawcy ([art. 938](#) k.c. i [966](#) k.c.).

Prawa i obowiązki ściśle związane z osobą zmarłego

W myśl art. 922 § 2, do spadku **nie należą** prawa i obowiązki zmarłego **ściśle związane z jego osobą**.

Przyczyny powodujące tak ścisły związek praw i obowiązków z osobą, że wygasają one wraz z jej śmiercią, może zebrać w następujące cztery grupy:

- 1) niektóre prawa podmiotowe pomyślane zostały jako mające zaspokajać jedynie interes tej jednostki, której dane prawo służy;
- 2) prawa, których treść zależy od osobistych potrzeb podmiotu prawa;
- 3) w niektórych stosunkach zobowiązaniowych wartość świadczenia zależy od osobistych przymiotów dłużnika;
- 4) stosunki prawne oparte na zaufaniu jednej strony do drugiej albo zaufaniu obopólnym.

Użytkowanie.

Z mocy wyraźnych przepisów **użytkowanie** ustanowione na rzecz osoby fizycznej ([art. 266](#)) oraz służebność osobista ([art. 299](#)) wygasają najpóźniej ze śmiercią uprawnionego (chyba że co do służebności mieszkania zawarto umowę przewidzianą w [art. 301 § 2](#)).

Przepis [art. 266](#) KC (oraz [art. 254-255](#) KC) nie znajdował jednak zastosowania do użytkowania polegającego na korzystaniu z budynku lub pomieszczenia mieszkalnego w oznaczonym czasie w każdym roku (*timesharing*). Tego rodzaju użytkowanie wchodziło do spadku. Przewidywał to [art. 270¹ § 1](#) KC oraz przepisy ustawy z 13.7.2000 r. o ochronie nabywców prawa korzystania z budynku lub pomieszczenia mieszkalnego w oznaczonym czasie w każdym roku oraz o zmianie ustaw Kodeks cywilny, Kodeks wykroczeń i ustawy o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. Nr 74, [poz. 855](#) ze zm.).

Ustawa z 16.9.2011 r. o timeshare (Dz.U. Nr 230, [poz. 1370](#)) uchyliła [art. 270¹](#) KC. Uregulowane jej przepisami prawo do korzystania z rzeczy na podstawie umowy timesharingu zawartej z konsumentem zostało ukształtowane jako zbywalne i dziedziczne

Umowa o dzieło.

Umowa o dzieło, którego wykonanie zależy od osobistych przymiotów przyjmującego zamówienie, rozwiązuje się wskutek jego śmierci ([art. 645 § 1](#)).

Umowa zlecenia.

W braku odmiennej **umowy zlecenie** wygasza wskutek śmierci przyjmującego zlecenie ([art. 748](#)). Natomiast śmierć zleceniodawcy nie pociąga za sobą wygaśnięcia zlecenia, chyba że umówiono się inaczej ([art. 747 zd. 1](#)).

Śmierć przyjmującego zlecenie.

W wyr. SN z 19.10.1984 r. ([I CR 175/84](#)), wyjaśniono, że śmierć przyjmującego zlecenie po dokonaniu zleczonej mu czynności nie powoduje wygaśnięcia całej umowy zlecenia i nie pozbawia dającego zlecenie tego, co zostało dla niego nabyte przez zleceniobiorcę, także wtedy gdy działał w imieniu własnym. W tym ostatnim wypadku przechodzi na spadkobierców zleceniobiorcy obowiązek przeniesienia nabytego przez spadkodawcę prawa na zleceniodawcę.

Umowa agencyjna.

Przepisy o umowie agencyjnej nie określają wpływu śmierci jednej ze stron na losy stosunku agencyjnego. W literaturze przyjmuje się, iż należy w omawianym zakresie stosować w drodze analogii przepisy o zleceniu ([art. 747](#) i [748](#)).

Oznacza to, że stosunek agencji zasadniczo nie wygasa na skutek śmierci dającego zlecenie przedsiębiorcy, chyba że umowa agencji stanowi co innego. Stwierdzenie to nie wymaga komentarza, gdy zobowiązanie agenta obejmuje pośredniczenie przy zawieraniu z klientami umów. Jeżeli agent zobowiązał się do zawierania umów w imieniu dającego zlecenie, powinien uzyskać od niego odpowiednie umocowanie ([art. 758 § 2](#)). Śmierć dającego zlecenie stanowi przyczynę wygaśnięcia udzielonego przez niego umocowania, chyba że w oświadczeniu o udzieleniu umocowania (w pełnomocnictwie), z przyczyn uzasadnionych treścią stosunku prawnego będącego podstawą pełnomocnictwa, zastrzegł on co innego ([art. 101 § 2](#)). Nie ulega wątpliwości, iż przedłużenie trwania stosunku agencyjnego po śmierci dającego zlecenie usprawiedliwia w pełni skuteczność jego zastrzeżenia, iż udzielone przez niego umocowanie pozostanie w mocy po jego śmierci.

Z kolei śmierć agenta, jeżeli w umowie agencji nie postanowiono inaczej, pociąga za sobą wygaśnięcie stosunku agencyjnego.

W powoływanym już wyr. SN z 19.10.1984 r. ([I CR 175/84](#)), znalazły się ponadto następujące stwierdzenia:

- 1) dług agenta wobec dającego zlecenie stanowi dług spadku;
- 2) ograniczenie odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe pracownika ze względu na zasady współżycia społecznego [zob. uchw. SN(7) z 22.9.1973 r., III PZP 12/72, OSACPiUS 1973, Nr 2, poz. 22] może mieć miejsce również w wypadku umowy agencyjnej (na warunkach zlecenia);
- 3) ograniczenie odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe nie ma zastosowania do odpowiedzialności poręczycieli wekslowych i z umowy poręczenia.

Oddzielnie uregulowano losy roszczenia agenta o świadczenie wyrównawcze na wypadek jego śmierci.

Przepis [art. 764³ § 4](#) stanowi, iż w razie śmierci agenta, świadczenia wyrównawczego, o którym mowa w [art. 764³ § 1](#), mogą żądać jego spadkobiercy.

Wydaje się, że w przepisie tym jedynie potwierdzono zasadę dziedziczności omawianego roszczenia, z zastrzeżeniem że spełniona jest przesłanka szczególna określona w [art. 764³ § 5](#) (zgłoszenie żądania wobec dającego zlecenie przed upływem roku od rozwiązania umowy). Chodziło więc o usunięcie ewentualnych wątpliwości co do charakteru roszczenia o świadczenie wyrównawcze. Mimo różnicy sformułowania, przepisowi [art. 764³ § 4](#) należy więc przyznać podobną rolę, jaką spełnia względem roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne [art. 445 § 3](#). Innymi słowy, należy przyjąć, że roszczenie o świadczenie wyrównawcze przysługujące agentowi wchodzi do spadku po nim..

Jeżeli stosunek agencyjny uległ rozwiązaniu na skutek innej przyczyny niż śmierć agenta, a agent zmarł po jego wygaśnięciu, dziedziczność roszczenia o świadczenie wyrównawcze zależy od zgłoszenia żądania, o którym mowa w [art. 764³ § 5](#), bądź przez agenta, bądź - jeżeli agent nie zgłosił żądania, a termin do zgłoszenia żądania jeszcze nie upłynął - przez jego spadkobierców.

Jeżeli spadkobierców jest kilku, za wystarczające należy uznać zgłoszenie przez jednego z nich. Prawo do zgłoszenia, gdy nie wykonał go agent (spadkodawca) jest prawem przysługującym spadkobiercy na podstawie [art. 764³ § 5](#). Prawo to jest ograniczone rocznym terminem zawitym, biegnącym od rozwiązania umowy agencyjnej. Termin ten biegnie niezależnie od wiedzy uprawnionych do zgłoszenia żądania .

Prawo odwołania darowizny.

Nie podlega dziedziczeniu, ze względu na ścisły związek z osobą zmarłego, **prawo odwołania darowizny** jeszcze niewykonanej ([art. 896 KC](#)).

Prawo dożywocia.

Prawo dożywocia wygasza ze śmiercią dożywotnika; ustanowione na rzecz kilku osób - ulega w razie śmierci jednej z nich odpowiedniemu zmniejszeniu ([art. 908](#) i [911](#)). Uprawnienie dożywotnika do żądania rozwiązania umowy o dożywocie ([art. 913 § 2](#)) również nie wchodzi do spadku po nim; por. uchw. SN(7) z 16.3.1970 r. ([III CZP 112/69](#)), w której przyjęto, że uprawnienie dożywotnika nie przechodzi na spadkobierców, jeżeli nawet dożywotnik zmarł po wytoczeniu powództwa o rozwiązanie umowy o dożywocie; w tej ostatniej kwestii SN odstąpił od odmiennego stanowiska zajętego w wyr. z 26.3.1965 r. ([III CR 28/65](#)).

W tym duchu wypowiedział się SA w Białymstoku w wyr. z 7.3.2019 r. ([I ACa 601/18](#)) stwierdzając, że roszczenia dożywotnika będącego zbywcą nieruchomości, który po wytoczeniu powództwa o rozwiązanie umowy o dożywocie zmarł przed zakończeniem tego postępowania, nie przechodzą na spadkobierców.

Członkostwo w spółdzielni.

Zmarłego członka spółdzielni skreśla się z rejestru członków spółdzielni ze skutkiem od dnia śmierci ([art. 25 § 1 zd. 1](#) ustawy Prawo spółdzielcze). W piśmiennictwie nie bez racji zwraca się uwagę, że liczne przepisy, w tym przepisy prawa spadkowego (np. [art. 924](#) KC), wiążą skutki prawne z chwilą, a nie z dniem śmierci.

Jeżeli zmarły członek pozostawił więcej niż jednego spadkobiercę, spadkobiercy powinni w celu wykonywania przechodzących na nich praw majątkowych zmarłego ustanowić wspólnego pełnomocnika lub wskazać zarządcę ustanowionego przez sąd ([art. 25 § 2](#) ww ustawy).

Żądanie uchylenia uchwały zgromadzenia przedstawicieli członków spółdzielni jako ściśle związane z osobą członka nie wchodzi do spadku (por. post. SN z 28.11.2000 r., [IV CKN 94/00](#),).

Nie przechodzi na spadkobierców spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego (art. 9 ust. 3 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych).

W razie śmierci jednego z małżonków spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego, które przysługiwało obojgu małżonkom, przypada drugiemu małżonkowi (art. 14 ust. 1 ww ustawy).

- przepis ten nie narusza uprawnień spadkobierców do dziedziczenia wkładu (art. 14 ust. 2 ww ustawy; por. wyr. SN z 13.5.2009 r., IV CSK 19/09.

Dziedziczne jest natomiast spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu (art. 17² ust. 1 ww ustawy) oraz prawo odrębnej własności lokalu powstałego w wykonaniu umowy o jego budowę, zawartej przez spółdzielnię mieszkaniową z członkiem spółdzielni (art. 18 cyt. ustawy), a spółdzielnia nie może odmówić przyjęcia w poczet członków spadkobiercy lub zapisobiercy, któremu przypadła odrębna własność lokalu (art. 23 ust. 2 ustawy).

Spółka cywilna.

W przypadku braku odmiennego zastrzeżenia umownego, przez śmierć przestaje się być współnikiem w spółce cywilnej ([art. 872](#) k.c.). Z tą chwilą wygasają prawa i obowiązki ściśle związane z osobą wspólnika i jego członkostwem w spółce.

Por. jednak post. SN z 22.5.1973 r. ([II CR 184/73](#)), w którym przyjęto, że do spadku należy roszczenie o wypłatę wartości udziału zmarłego wspólnika oraz inne uprawnienia i obowiązki majątkowe, które mogą być wykonywane w czasie przynależności wspólnika do spółki lub z chwilą wystąpienia ze spółki.

Renta dożywotnia.

Rentę dożywotnią należy uiszczać tylko do śmierci osoby, na rzecz której została ustanowiona.

Roszczenie o zaległe raty wchodzi do spadku.

_W uchw. z 19.10.2018 r. ([III CZP 29/18](#)) SN stwierdził, że do spadku nie wchodzi prawo do żądania zmiany wysokości świadczeń pieniężnych ([art. 358¹ § 3](#)), jeśli nawet powództwo z takim żądaniem zostało wytoczone przez spadkodawcę za życia.

Użyczenie.

Z natury prawnej **użyczenia** (a także z [art. 712 § 2](#), [art. 715](#)) wynika, że użyczenie kończy się ze śmiercią biorącego rzecz do używania.

Natomiast - w braku odmiennej umowy - śmierć użyczającego nie prowadzi do wygaśnięcia stosunku użyczenia.

Umowa przekazania gospodarstwa rolnego.

W uchw. SN z 8.9.1993 r. ([III CZP 121/93](#)), przyjęto, że roszczenie rolnika, który zmarł po wytoczeniu powództwa o rozwiązanie **umowy przekazania gospodarstwa rolnego** na podstawie ustawy z 27.10.1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, [poz. 140](#)) **nie przechodzi** na spadkobierców ([art. 119 ust. 2](#) ustawy z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, t.j. Dz.U. z 2020 r. [poz. 174](#) ze zm.).

Por. też uchw. SN z 13.1.1995 r. ([III CZP 171/94](#)), z następującym rozstrzygnięciem: w razie śmierci jednego z małżonków, po nieodpłatnym przekazaniu przez nich na rzecz następcy gospodarstwa rolnego objętego wspólnością ustawową, pozostały przy życiu małżonek może domagać się rozwiązania umowy o przekazaniu tylko w części odpowiadającej jego udziałowi w tym gospodarstwie.

W post. SA w Katowicach z 26.5.1999 r. ([I ACa 977/98](#)), stwierdzono, że ze względu na osobisty charakter praw rolnika wynikających z umowy o przekazaniu gospodarstwa rolnego, mających na celu zaspokojenie jego potrzeb, prawa te wygasają z jego śmiercią.

Roszczenie i obowiązek alimentacyjny.

Roszczenie i obowiązek alimentacyjny - ze względu na swój charakter czysto osobisty - nie wchodzi do spadku.

Nie dotyczy to jednak należności (rat alimentacyjnych), które stały się wymagalne przed śmiercią spadkodawcy.

Por. uchw. SN z 15.7.1965 r. ([III CO 36/65](#)); wyr. SN z 28.12.1966 r. ([I PR 536/66](#), - co do należnych rat renty); uzasadnienie uchw. SN z 24.2.2011 r. ([III CZP 134/10](#)).

W wyr. z 28.11.2019 r. ([III CSK 284/17](#)) SN trafnie zwrócił uwagę, że przepis [art. 445 § 3](#) k.c. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 922, powinien więc być interpretowany ściśle. Roszczenie, które na podstawie tego przepisu, w razie spełnienia przesłanek w tym przepisie przewidzianych, przechodzi na spadkobierców, wchodzi oczywiście w skład spadku.

Roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę.

Roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę jest w zasadzie niedziedziczne, chyba że zostało uznane na piśmie albo powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego ([art. 445 § 3](#)).

Zob. uchw. SN z 9.11.2017 r. ([III CZP 43/17](#)) oraz wyr. SN z 15.2.2018 r. ([WA 1/18](#)).

Prawa do świadczeń po zmarłym żołnierzu.

W wyr. z 22.12.2003 r. ([III AUa 1556/03](#), OSA 2004, Nr 9, poz. 21), SA w Białymstoku stwierdził, że rodzina zmarłego żołnierza zawodowego nie nabywa prawa do świadczenia należnego zmarłemu, jeżeli z takim roszczeniem nie wystąpił sam uprawniony za swego życia.

Prawa przechodzące na określone osoby lub powstające na ich rzecz, bez względu na to czy są spadkobiercami

Śmierć najemcy.

Zgodnie z [art. 691](#) KC - w razie śmierci najemcy lokalu mieszkalnego w stosunek najmu lokalu wstępują: małżonek niebędący współnajemcą lokalu, dzieci najemcy i jego współmałżonka, inne osoby, wobec których najemca był obowiązany do świadczeń alimentacyjnych, oraz osoba, która pozostawała faktycznie we wspólnym pożyciu z najemcą (§ 1). Osoby wymienione w [art. 691 § 1](#) KC wstępują w stosunek najmu lokalu mieszkalnego, jeżeli stale zamieszkiwały z najemcą w tym lokalu do chwili jego śmierci (§ 2). W razie braku osób wymienionych w § 1 stosunek najmu lokalu mieszkalnego wygasa (§ 3).

W uchw. z 21.5.2002 r. ([III CZP 26/02](#)), SN stwierdził, iż wnuk zmarłego najemcy nie należy do osób wymienionych w [art. 691 § 1](#) także wtedy, gdy łączyła go z najemcą więź gospodarcza i uczuciowa, chyba że ten ostatni był zobowiązany do świadczeń alimentacyjnych na rzecz wnuka. Stanowisko to uważane jest przez niektórych autorów za zbyt restryktywne.

Przeważa trafny punkt widzenia, iż zakresem [art. 691](#), poza konkubentami lub partnerami, należy objąć także innych krewnych, niż dzieci najemcy oraz dzieci w rodzinie zastępczej (jeśli między nimi a zmarłym najemcą istniała więź domowa, duchowa i gospodarcza).

W myśl [art. 31](#) ustawy o ochronie praw lokatorów - do osób, które do chwili śmierci najemcy lokalu sprawowały nad nim opiekę na podstawie umowy zawartej z najemcą przed 12.11.1994 r., spełniającej wymagania określone w [art. 9 ust. 2](#) Prawa lokalowego, stosuje się [art. 691](#) KC w brzmieniu sprzed 12.11.1994 r. Przy stosowaniu [art. 691 § 1](#) KC nie ma znaczenia to, czy wstępującemu w stosunek najmu lokalu mieszkalnego po zmarłym spadkodawcy przysługuje tytuł prawny do innego lokalu mieszkalnego.

Nie ma rozstrzygającego znaczenia to, czy wstępujący był w lokalu najemcy zameldowany.

Po wyr. ETPC z 2.3.2010 r. (Nr [13102/02](#), *Kozak v. Polska*) oraz z 24.6.2010 r. (Nr [30141/04](#), *Kopf i Schalk v. Austria*, Legalis) nie powinno być wątpliwości, że wspólne pożycie w rozumieniu omawianego przepisu oznacza relacje nie tylko osób o różnej płci, lecz także osób homoseksualnych (partnerów w związkach partnerskich).

Zob. uchw. SN z 28.11.2012 r. ([III CZP 65/12](#)); wyr. SA w Warszawie z 26.6.2014 r. ([I ACa 40/14](#)); odmiennie wcześniej SN w uchw. z 20.11.2009 r. (III CZP 99/05).

Pojęcia "stałe zamieszkiwanie z najemcą", występującego w [art. 691 § 1](#), nie należy utożsamiać z pojęciem miejsca zamieszkania w rozumieniu [art. 25](#). Uzasadnione jest jego autonomiczne rozumienie na użytek omawianego przepisu, przy uwzględnieniu celów, do osiągnięcia których przepis ten powinien służyć. Chodzi tu o różne postaci więzi faktycznych między najemną a inną osobą, w ramach których funkcje opiekuńcze w stosunku do najemcy wysuwają się na czoło. Decydująca powinna być intensywność tych więzi (zob. wyr. SN z 3.2.2000 r., [I CKN 40/99](#)).

Służebność mieszkania.

Zgodnie z [art. 301 § 2](#), można się umówić, że po śmierci uprawnionego **służebność mieszkania** będzie przysługiwać jego dzieciom, rodzicom i małżonkowi.

Suma ubezpieczenia.

Suma ubezpieczenia przypadająca uprawnionemu nie należy do spadku po ubezpieczonym ([art. 831 § 3 k.c.](#)).

Ubezpieczający może wskazać jedną lub więcej osób uprawnionych do otrzymania sumy ubezpieczenia na wypadek śmierci osoby ubezpieczonej lub zawrzeć umowę ubezpieczenia na okaziciela ([art. 831 § 1 zd. 1 k.c.](#)). Jeżeli wskazanie jest bezskuteczne (z przyczyn określonych w [art. 832 § 1 k.c.](#)), suma ubezpieczenia przypada najbliższej rodzinie ubezpieczonego w kolejności ustalonej w ogólnych warunkach ubezpieczenia, chyba że umówiono się inaczej ([art. 832 § 2 k.c.](#)).

Rachunki bankowe zmarłego.

Zgodnie z [art. 59a](#) Prawa bankowego - umowa rachunku bankowego, którego posiadaczem jest osoba fizyczna, niezawarta w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej, ulega rozwiązaniu m.in. z dniem śmierci posiadacza rachunku.

Zgromadzone na rachunku bankowym środki zasadniczo wchodzi do spadku po posiadaczu rachunku, **z wyjątkiem kwot** wypłaconych przez bank na podstawie [art. 55 ust. 1](#) i 2 cyt. ustawy i [art. 56 ust. 1](#) i 5 ustawy oraz kwot zgromadzonych na jego rachunku powierniczym ([art. 59 ust. 6](#) ustawy).

Na podstawie [art. 55 ust. 1 pkt 1](#) PrBank - w razie śmierci posiadacza indywidualnych rachunków oszczędnościowych bank jest obowiązany wypłacić z tych rachunków kwotę wydatkowaną na koszty pogrzebu posiadacza rachunku - osobie, która przedstawi rachunki stwierdzające wysokość poniesionych przez nią wydatków - w wysokości nieprzekraczającej kosztów urządzenia pogrzebu zgodnie ze zwyczajami przyjętymi w danym środowisku.

Oceny, czy spełnione są przesłanki wypłaty z konta posiadacza rachunków oszczędnościowych odpowiednich kwot tytułem pokrycia kosztów pogrzebu stosownie do wspomnianych wyżej regulacji, dokonuje sam bank z ryzykiem odmiennej oceny sądu, gdyby spadkobierca, niezadowolony z tej oceny, wystąpił na drogę sądową.

W zakresie, w jakim koszty pogrzebu pokryje bank, nie wchodzi one do spadku i nie obciążają go (przestają stanowić dług spadkowy).

Możliwość żądania pokrycia kosztów pogrzebu oraz dyspozycji wkładcy na wypadek śmierci (w ciężar wkładu członkowskiego i oszczędności) przewiduje też [art. 14](#) ustawy z 05.11.2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych;

Na podstawie [art. 56](#) Prawa bankowego - tzw. **dyspozycja wkładem na wypadek śmierci**

„1. Posiadacz rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może polecić pisemnie bankowi dokonanie - po swojej śmierci - **wypłaty** z rachunku wskazanym przez siebie osobom: małżonkowi, wstępnym, zstępnym lub rodzeństwu określonej kwoty pieniężnej (dyspozycja wkładem na wypadek śmierci).

Przy rozstrzyganiu kolizji pomiędzy dyspozycjami (gdy było ich więcej niż jedna) stosuje się regułę, w myśl której dyspozycja wydana później ma pierwszeństwo przed dyspozycją wydaną wcześniej ([art. 56 ust. 4](#) Prawa bankowego).

2. Kwota wypłaty, o której mowa w ust. 1, bez względu na liczbę wydanych dyspozycji, nie może być wyższa niż dwudziestokrotne przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku, ogłaszane przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku.

3. Dyspozycja wkładem na wypadek śmierci może być w każdym czasie przez posiadacza rachunku zmieniona lub odwołana na piśmie.

4. Jeżeli posiadacz rachunku wydał więcej niż jedną dyspozycję wkładem na wypadek śmierci, a łączna suma dyspozycji przekracza limit, o którym mowa w ust. 2, dyspozycja wydana później ma pierwszeństwo przed dyspozycją wydaną wcześniej.

5. **Kwota wypłacona zgodnie z ust. 1 nie wchodzi do spadku po posiadaczu rachunku.**

6. Osoby, którym na podstawie dyspozycji wkładem na wypadek śmierci wypłacono kwoty z naruszeniem ust. 4, są zobowiązane do ich zwrotu spadkobiercom posiadacza.

UWAGA – gdy polecenie na rzecz osoby nienależącej do kręgu potencjalnych beneficjentów.

Obowiązek banku wykonania polecenia rozliczeniowego nie wygasa z chwilą śmierci posiadacza rachunku . Polecenie takie nie jest więc nieważne, jeżeli nawet posiadacz wystawił je na osobę nienależącą do kręgu osób wymienionych. Bank jest więc zobowiązany, także w omawianej sytuacji, wypłacić beneficjentowi określoną przez posiadacza rachunku sumę, tyle że wobec niespełnienia przesłanek brak będzie podstaw do stosowania [art. 56 ust. 1](#) Prawa bankowego

Dyspozycja wkładem jednostronną czynnością prawną *mortis causa*.

W przepisie [art. 56 ust. 2](#) Prawa bankowego ustalono wspomniany już wyżej górny limit wypłat. Kolejny przepis dopuszcza możliwość zmiany lub odwołania na piśmie w każdym czasie przez posiadacza rachunku dokonanej wcześniej dyspozycji. Przepis ten ma bez wątpienia charakter przepisu bezwzględnie wiążącego. Oznacza to, iż posiadacz rachunku nie może zrzec się prawa odwołania lub zmiany dyspozycji wkładem na wypadek śmierci. W aktualnym ujęciu dyspozycja wkładem na wypadek śmierci jest jednostronną czynnością prawną.

Co do zasady beneficjent powinien już żyć i jeszcze żyć w chwili śmierci posiadacza rachunku.

Należy jednak opowiedzieć się za dopuszczalnością ustanowienia w charakterze beneficjenta - dziecka poczętego, lecz nieurodzonego (*nasciturusa*) ([art. 927 § 2](#) KC).

Wierzytelność uzyskana przez beneficjenta w chwili śmierci posiadacza rachunku przeciwko bankowi jest zbywalna (dopuszczalny jest więc jej przelew) i dziedziczna.

Beneficjent w oświadczeniu złożonym bankowi może przyznana mu przez wkladcę korzyść odrzucić. Wówczas kwota objęta dyspozycją wkladcy wchodzi do spadku po nim.

Udziały w spółdzielni.

Według [art. 16 § 3](#) Prawa spółdzielczego - członek może w deklaracji lub w odrębnym pisemnym oświadczeniu złożonym w spółdzielni **wskazać osobę, której spółdzielnia obowiązana jest po jego śmierci wypłacić udziały.**

Prawo z tego tytułu nie należy do spadku.

Odstępstwo od tego przewidziano w [art. 16a](#) ww ustawy.

Spadkobierca zmarłego członka spółdzielni dziedziczy bowiem jego udziały jeżeli:

- 1) jest członkiem tej samej spółdzielni lub
- 2) złożył (za życia spadkodawcy) deklarację przystąpienia do tej spółdzielni.

W sytuacji jednak, gdy spadkobierców jest więcej niż jeden, powinni oni wskazać jednego spośród siebie, który uzyska prawo do udziałów, chyba że podzielą oni udziały między tych spadkobierców, którzy złożyli deklarację przystąpienia do spółdzielni.

W wyr. z 16.6.2015 r. ([K 25/12](#), OTK-A 2015, Nr 6, poz. 82), TK stwierdził, że [art. 16a](#) Prawa spółdzielczego jest zgodny z Konstytucją RP.

Umowa kontraktacji.

Prawa i obowiązki z umowy kontraktacji po stronie producenta - w sytuacji, gdy gospodarstwo producenta przejdzie w posiadanie innej osoby - przechodzą zasadniczo na tę inną osobę. Przejdą więc one na spadkobiercę producenta tylko wtedy, gdy wejdzie on w posiadanie gospodarstwa rolnego.

Roszczenia o naprawienie szkody i o zadośćuczynienie na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. nr 34, poz. 149 z późn. zm.)

W myśl [art. 8 ust. 1 zd. 2](#) tej ustawy, przewidziane tą ustawą roszczenia o naprawienie szkody i o zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę, przysługujące osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia, przechodzą w razie jej śmierci na jej małżonka, dzieci i rodziców.

Z kolei roszczenie o odszkodowanie za poniesioną szkodę, które wraz z roszczeniem o zadośćuczynienie pieniężne - zgodnie z [art. 8 ust. 1 zd. 2](#) cyt. ustawy - przeszło na wymienionych w tym przepisie następców osoby represjonowanej, w razie śmierci uprawnionego następcy wchodzi do spadku po nim, z tym jednak, że w zakresie, w jakim chodzi o zadośćuczynienie pieniężne - jedynie wtedy, gdy spełnione są wymagania, od których zależy dziedziczność roszczenia o zadośćuczynienie, przewidziane w [art. 445 § 3](#) KC [tak uchw. SN(7) z 5.10.1995 r., I KZP 23/95

5. Rozliczenie konkubinatu

- konkubinatu to tylko stan faktyczny, ale obojętny dla prawa

- SN z 10.09.2009 V CSK 75/09 – sąd ma dostosować tryb postępowania do żądania strony

- uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 16 maja 2000 roku, IV CKN 32/00 - kwestia rozliczeń majątkowych aktualna po ustaniu trwałego związku faktycznego nie została uregulowana w ustawie. Nie ma jednak wątpliwości co do tego, że istnieje konieczność dokonania regulacji takich rozliczeń.

Zarówno zatem doktryna, jak i orzecznictwo poszukują ich podstawy prawnej.

Wskazywane są następujące możliwości:

- odpowiednie (lub analogiczne) zastosowanie przepisów o wspólności majątkowej małżeńskiej;
- zastosowanie przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych i znoszeniu tej współwłasności;
- zastosowanie przepisów o spółce cywilnej;
- zastosowanie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Z oczywistych względów zawarte w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym przepisy dotyczące stosunków majątkowych małżeńskich, w tym rozliczeń po ustaniu wspólności, nie mogą znaleźć zastosowania do rozliczeń po ustaniu trwałego związku faktycznego. Oznaczałoby to bowiem zrównanie w pewnym zakresie małżeństwa oraz związku nieformalnego, do czego brak podstawy prawnej

Wskazuje na tę okoliczność także w uzasadnieniu uchwały z dnia 30.01.1986 roku Sąd Najwyższy, III CZP 79/85, z którego argumentacją w pełni należy się zgodzić.

Sąd Najwyższy bowiem w powołanej uchwale pisze: „związek pozamałżeński sam przez się nie wywołuje żadnych skutków o charakterze prawnomajątkowym między osobami, które w związku takim pozostają. Jeśli powstają między nimi stosunki prawnomajątkowe, prawa i obowiązki stąd wynikające ocenić należy na podstawie przepisów właściwych dla tych stosunków”. Jak słusznie dalej podkreśla Sąd Najwyższy, stosunki majątkowe małżeńskie są funkcją prawnie zawartego małżeństwa i nie mogą one mieć zastosowania do stosunków poza małżeńskich. Konkubenci bowiem nie mają i nie mogą mieć pozycji zbliżonej do małżonków w sferze ich stosunków majątkowych. Nadanie im takiej pozycji godziłoby w rolę i zadania rodziny jako podstawowej komórki społecznej oraz podważałoby społeczny i moralny sens instytucji małżeństwa.

Sąd Najwyższy bowiem w powołanej uchwale pisze: „związek pozamałżeński sam przez się nie wywołuje żadnych skutków o charakterze prawnomajątkowym między osobami, które w związku takim pozostają. Jeśli powstają między nimi stosunki prawnomajątkowe, prawa i obowiązki stąd wynikające ocenić należy na podstawie przepisów właściwych dla tych stosunków”. Jak słusznie dalej podkreśla Sąd Najwyższy, stosunki majątkowe małżeńskie są funkcją prawnie zawartego małżeństwa i nie mogą one mieć zastosowania do stosunków poza małżeńskich. Konkubenci bowiem nie mają i nie mogą mieć pozycji zbliżonej do małżonków w sferze ich stosunków majątkowych. Nadanie im takiej pozycji godziłoby w rolę i zadania rodziny jako podstawowej komórki społecznej oraz podważałoby społeczny i moralny sens instytucji małżeństwa.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 stycznia 1970 roku, III CZP 62/69 (niepubl.) przepisy o zniesieniu współwłasności należy stosować co do roszczeń z tytułu nabytych wspólnie nieruchomości i rzeczy ruchomych, jak również z tytułu nakładów dokonanych przez jednego z konkubentów na te przedmioty.

Opierając się na aktualnym orzecznictwie należy natomiast wskazać, że do rozliczeń majątkowych pomiędzy osobami pozostającymi w trwałym związku faktycznym (konkubinacie) mogą mieć zastosowanie przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu (tak: wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 16 maja 2000 roku, IV CKN 32/00). Jakkolwiek jednak stosowanie tych przepisów nie jest wykluczone, tak podkreślenia wymaga fakt, iż należy zbadać czy w konkretnej sprawie zostały spełnione przesłanki przewidziane w art. 405 Kc.

Przesłanką dochodzenia roszczenia na podstawie art. 405 Kc jest uzyskanie korzyści majątkowej bez podstawy prawnej. Przesunięcie majątkowe z braku podstawy prawnej może mieć miejsce wówczas, gdy wzbogaconemu i zubożonemu nie przysługują żadne szczególne uprawnienia do wkraczania w sferę stosunków majątkowych przez jedną stronę w stosunki majątkowe drugiej strony (tak: w uzasadnieniu uchwały z dnia 30.01.1986 roku Sądu Najwyższego, III CZP 79/85, OSNCP Nr 3/1988, poz. 2).

Przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu wchodzą bowiem w grę wówczas, gdy nic innego nie wynika ze stosunku łączącego strony, ani z przepisów prawa rzeczowego. (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 1971 roku, II CR 224/71)

Wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2002 roku (I CKN 810/99), zgodnie z którym przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu mają w zasadzie charakter posiłkowy i mogą stanowić podstawę do odzyskania doznanego uszczerbku majątkowego tylko wówczas, gdy nie ma innego środka lub gdy inne środki połączone są z większymi trudnościami.

Zasady rozliczania konkubinatu mają też zastosowanie do rozliczeń związków homoseksualnych, choć w dotychczasowym orzecznictwie związek homoseksualny nie jest konkubinatem (**IV CSK 301/07**, wyrok TSUE C-249/96)

IV CSK 301/07 - Przewidziana w [art. 18](#) Konstytucji ochrona małżeństwa oznacza, że prawnie zalegalizowany związek kobiety i mężczyzny pozostaje pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Ochrona małżeństwa przejawia się m.in. w tym, że do innych związków nie stosuje się skutków prawnych wynikających z zawarcia małżeństwa oraz że nie dopuszcza się takiej wykładni i stosowania przepisów, które prowadziłyby do zrównania pod względem prawnym małżeństwa i innych form pożycia. Ze względu na konstytucyjną zasadę ochrony małżeństwa oraz brak podstaw do uznania braku regulacji prawnej związków pozamałżeńskich za lukę w prawie, niedopuszczalne jest stosowanie unormowań z zakresu prawa małżeńskiego (w tym wspólności majątkowej i podziału dorobku), nawet w drodze analogii, do innych niż małżeństwo stosunków cechujących się istnieniem więzi osobisto-majątkowych.

Do ogólnych cech takich rozliczeń można zaliczyć

- A) niedopuszczalność stosowania wprost ani przez analogię przepisów z zakresu małżeńskich stosunków majątkowych (wyjątek zawarcie związku małżeńskiego po wielu latach w konkubinacie)
- B) brak uniwersalnej podstawy rozliczeń,
- C) stosowanie unormowań prawa cywilnego odpowiednich do indywidualnie ustalonego stanu faktycznego:
  1. badamy stosunki zobowiązaniowe między partnerami – czy przesunięcia majątkowe miały charakter pożyczki, darowizny,
  2. współwłasność

Rzeczy nabyte w czasie nieformalnego związku wspólną wolą nabycia ich na współwłasność stają się istotnie przedmiotami objętymi współwłasnością w częściach ułamkowych, do których należy stosować odpowiednie przepisy kodeksu cywilnego o współwłasności (domniemanie równych udziałów art. 197 kc – nie 43 kro)

- kwestia - jak badać czy nabyli razem czy jedno z nich

- **V CSK 75/09** do uznania przedmiotów wskazanych przez wnioskodawczynię za współwłasność stron konieczne byłoby wykazanie przez nią, że była stroną umów kupna lub, że po nabyciu tych rzeczy przez uczestnika miała miejsce między stronami czynność prawna, która przeniosła na nią udział w poszczególnych składnikach majątku uczestnika.

- nie może być mowy o współwłasności nieruchomości nabytych przez jednego z partnerów - nieruchomości nabyte przez jedno z partnerów nie pozostają we współwłasności (bo nie ma czynności prawnej między nimi w formie aktu notarialnego ani przepisu prawa ze skutkiem rzeczowym)

- w przypadku wspólnego nabycia nieruchomości w udziałach rozliczamy jak zwykle zniesienie współwłasności – brak podstaw do rozliczania w tym postępowaniu jakichkolwiek innych roszczeń niezwiązanych z nieruchomością, np. wspólnie wzięli kredyt, a spłacił tylko jeden z partnerów – brak podstaw do rozliczenia w sprawie o zniesienie współwłasności – osobny proces konieczny

- inna kwestia - kiedy mamy zniesienie współwłasności samochodu, to w tym samym postępowaniu nie możemy rozliczać nakładów jednego partnera na nieruchomość należącą do drugiego z nich,

- **I CKU 155/97** - przepis [art. 618 § 2](#) k.p.c. przewiduje, że w postępowaniu o zniesienie współwłasności sąd rozstrzyga także o wzajemnych roszczeniach współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy. Rozstrzygnięcie w tym zakresie może zapaść na żądanie współwłaścicieli w odniesieniu do posiadanych przez nich rzeczy wspólnych, a nie do jakichkolwiek innych rzeczy będących wyłączną własnością uczestniczących w postępowaniu współwłaścicieli.

3. rozliczenie nakładów i wydatków na cudzą rzecz
art. 224-229 kc

4. jeżeli wspólna aktywność uczestników związku, ze względu na brak wymaganych przez prawo przesłanek, nie doprowadziła do wspólności określonych przedmiotów majątkowych i wzajemne żądania nie są związane z nakładami na rzecz bądź wynagrodzeniem za korzystanie z niej i nie zostały objęte umową stron – dopiero wówczas wzajemne rozliczenia mogą być dokonane na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu,

- ale **UWAGA** - trudno mówić o bezpodstawności wzbogacenia – bo była przecież „podstawa” – chcieli wspólnie żyć, mieszkać, wychowywać dzieci i wspólnie korzystać z „jednego portfela” (III CZP 79/85)

5. przepisy o spółce cywilnej – choć dopuszczalne w orzecznictwie – ale chyba chybione, bo zupełnie inny cel tego partnerstwa – nie gospodarczy (dopuszczalne w sytuacji wspólnego równorzędnego prowadzenia działalności gospodarczej zarejestrowanej na jedno z partnerów – prawo do zysku dla drugiego z partnerów)

Wybór roszczenia jest bardzo istotny, bo choć sąd decyduje w jakim trybie sprawa ma być rozpoznana to nie jest upoważniony do zastępowania strony w wyborze żądania (zwłaszcza w przypadku fachowej reprezentacji) - V CSK 75/09. W ramach art. 201 k.p.c. badaniu podlega to, jakie postępowanie jest właściwe dla żądania zgłoszonego przez stronę, a nie to, w jakim postępowaniu i jakich roszczeń strona ta powinna dochodzić. Sąd nie jest bowiem upoważniony do zastępowania strony w wyborze żądania.

- **inne przydatne orzeczenia:**

- V CSK 114/07

[IV CKN 32/00,](#)

[III CZP 62/69](#)

III CZP 79/85 – z tym, że bez możliwości uznania jak SN że wspólnie wzniesiony budynek na gruncie oddanym w uż. wieczyste jednemu z partnerów jest przedmiotem współwłasności – absolutnie nie, dzieli los prawny gruntu

Wymagalność roszczenia o rozliczenie – w momencie rozpadu związku

- ale w art. 405 k.c. – od dnia, gdy mógł żądać zwrotu

Z praktyki orzeczniczej wynika, że w ramach rozliczenia konkubinatu przeważają sprawy oparte o art. 405 k.c.

- ale tu ważny art. 411 pkt 2 k.c.

- popularna jest też koncepcja **świadczenia nienależnego** z art. 411 k.c. (wyrok SA w Warszawie 24.06.2014 r. VI ACa 1823/13)

6. Pozostała problematyka związana z postępowaniami działowymi

Kryptowaluty czy NFT (tokeny niewymienialne, bitcoiny).

- podlegają one podziałowi na zasadach ogólnych
- zarówno bitcoin kupiony na giełdzie, jak i unikalny token NFT nabyty w czasie trwania małżeństwa z majątku wspólnego powinny zostać objęte podziałem po rozwodzie,
- największe wyzwanie - **udowodnienie**, że takie aktywa w ogóle istnieją i że zostały nabyte w trakcie trwania wspólności majątkowej,
- kryptowaluty są zdecentralizowane, co oznacza brak instytucji, która prowadzi ich rejestr w sposób oficjalny, a NFT często przechowywane są w prywatnych portfelach cyfrowych, do których nie ma dostępu żadna instytucja kontrolna - konieczność weryfikacji, czy dany małżonek faktycznie posiada określone środki w kryptowalutach lub tokenach, a także czy rzeczywiście nabył je w czasie trwania małżeństwa,

- **dowody** — wyciągi z giełd kryptowalutowych, zrzuty ekranu z portfela, potwierdzenia transakcji w blockchainie, korespondencja mailowa czy chociażby historia przelewów bankowych, z których można wywnioskować zakup kryptowalut,
- Jeżeli drugi małżonek odmawia współpracy i nie ujawnia haseł do portfela, sąd może zobowiązać go do przedstawienia stosownej dokumentacji, a w wyjątkowych przypadkach skorzystać z opinii biegłego z zakresu informatyki lub rynków cyfrowych,
- wycena kryptowalut i NFT również nie należy do łatwych - ich wartość jest bardzo zmienna, nie ma stabilnego kursu, a dodatkowo NFT jako tokeny unikatowe są warte dokładnie tyle, ile rynek jest gotów za nie zapłacić w danym momencie,

- jeżeli druga strona ma dowody, że mąż lub żona inwestowali w kryptowaluty, a tych środków nie uwzględniają przy podziale majątku, warto zwrócić się do sądu o zobowiązanie ich do ujawnienia portfeli i historii transakcji, a odmowa może zostać potraktowana przez sąd niekorzystnie przy rozstrzygnięciu wątpliwości co do rozmiaru majątku wspólnego.
- kryptowaluty i NFT są jak najbardziej składnikami majątku wspólnego, jeżeli zostały nabyte w czasie trwania wspólności majątkowej, i mogą podlegać podziałowi w razie rozwodu,
- wymagają szczególnej ostrożności, starannego zbierania dowodów i często wsparcia ekspertów — zarówno informatyków, jak i biegłych rzeczoznawców czy doradców podatkowych.
- w jednym z wyroków Sądu Okręgowego w Krakowie sąd zdecydował się przyjąć średnią wartość Bitcoina z trzech różnych dni jako reprezentatywną dla okresu rozpatrywanej sprawy.
- w sprawie przed Sądem Rejonowym w Warszawie, jedno z małżonków próbowało ukryć część majątku, konwertując go na kryptowaluty i przenosząc na różne portfele - Sąd uznał to za działanie na szkodę wspólnego majątku i przyznał drugiemu małżonkowi odpowiednie odszkodowanie.

- Sąd, dzieląc majątek, powinien ustalić wartość takich aktywów na dzień dokonywania podziału, ale często w praktyce korzysta się z biegłych, którzy potrafią oszacować ich wartość w sposób najbardziej prawdopodobny na potrzeby podziału. W przypadku NFT problem może być jeszcze większy — wiele tokenów nie ma żadnego obrotu na rynku wtórnym, więc ich wycena bywa czysto hipotetyczna,
- zwykle wycena dokonywana jest na podstawie aktualnej wartości rynkowej kryptowaluty w dniu orzekania o podziale majątku. W Polsce nie ma jednolitego podejścia do tego problemu, ale wiele sądów korzysta z notowań z głównych giełd kryptowalutowych lub serwisów śledzących ceny, takich jak CoinMarketCap,
- jeżeli małżonek próbuje ukryć kryptowaluty lub NFT, sprawa dodatkowo się komplikuje,
- technologia blockchain (będąca podstawą wielu kryptowalut, zapewnia anonimowość i decentralizację) nie daje całkowitej anonimowości, bowiem transakcje są publiczne i możliwe do prześledzenia w historii łańcucha bloków, choć przypisanie ich do konkretnej osoby często wymaga zaawansowanych analiz,

Konto Revolut – nie jest częścią systemu Ognivo

- obecnie Revolut, jako bank zarejestrowany na Litwie, nie jest częścią polskiego systemu OGNIVO, który umożliwia komornikom szybkie zajmowanie rachunków bankowych dłużników

- środki przechowywane na kontach Revolut pozostają niewidoczne dla organów egzekucyjnych.

- w czerwcu b.r. Revolut złożył wniosek o rejestrację w Polsce jako oddział banku zagranicznego - jeśli Komisja Nadzoru Finansowego wyda pozytywną decyzję, Revolut stanie się częścią polskiego systemu bankowego i zostanie włączony do OGNIVO.

System OGNIVO to elektroniczne narzędzie, które umożliwia przekazywanie danych pomiędzy bankami, administracyjnymi organami egzekucyjnymi, urzędami i innymi instytucjami. W skrócie – jeśli trzeba szybko znaleźć rachunki dłużników, przenieść konto z jednego banku do drugiego, poszukiwać rachunków dłużników lub sprawdzić, gdzie ktoś ma konto, system OGNIVO robi to sprawnie i zgodnie z przepisami prawa.

Za stworzenie i nadzorowanie systemu odpowiada Krajowa Izba Rozliczeniowa (KIR) – instytucja kluczowa dla systemów rozliczeniowych w Polsce.